

„ОБРАЗОВАНИЕ 2030“

СВЕТОВЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН ФОРУМ 2015 г.

ED/WEF2015/WD/2

23 април 2015 г.

Оригиналът е на английски език

Рамка за действие „Образование 2030“:

Към приобщаващо и равноправно качествено образование и учене през целия живот
за всички

(ПРОЕКТ)

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ 3

I. ВИЗИЯ И ОБОСНОВКА 3

II. ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И ПОКАЗАТЕЛИ 4

Основна цел 4

Стратегически подходи към „Образование 2030“ 4

Международни цели и конкретни възможни стратегии 5

Показатели 9

III. УСЛОВИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ 9

Управление, отчетност и партньорства 10

Ефективна координация 11

Мониторинг, отчетност и оценка на политиките, основани на факти 11

Финансиране 12

Заклучение 13

АНЕКС I 13

Предложена рамка на тематични показатели – Предложен процес за проверка и одобрение 13

ВЪВЕДЕНИЕ

Светът отбелязва значим напредък в образованието от 2000 г. насам, когато бяха формулирани шестте цели на „Образование за всички“. Тези цели обаче няма да бъдат постигнати до крайния срок през 2015 г, тъй като международната общност поставя нови образователни цели за периода от 2015 г. до 2030 г. Всяко усилие трябва да гарантира, че този път те ще бъдат постигнати. Рамката за действия има за цел да мобилизира всички страни и партньори около амбициозна международна цел и задачи, като предлага начини за изпълнение, координиране, финансиране и мониторинг на дневния ред в образованието до 2030 г. – на международно, регионално и национално ниво – така че да осигури равни възможности за образование за всички. По-долу, дневният ред в образованието се нарича „Образование 2030“.

„Образование 2030“ е неразделна част от дневния ред за устойчиво развитие, което представлява цел 4 от Целите за устойчиво развитие, които трябва да продължат Целите на хилядолетието за развитие. Новият образователен дневен ред представлява споделена цялостна визия. Той е разработен в рамките на широк консултативен процес, в резултат на който се подписва Договорът от Мускат, приет на международната среща за „Образование за всички“, проведена през май 2014 г. Договорът формулира глобалната цел за образование и свързаните с нея цели и средства за приложение, предложени от Отворената работна група за целите за устойчиво развитие при Генералната асамблея на Организацията на обединените нации (ООН).

Настоящата рамка за действие е изготвена от ръководния комитет на „Образование за всички“ (EFA)¹, който ще продължи своята работа до края на 2015 г. Сегашната версия ще бъде обсъдена на Световния образователен форум 2015 г. (WEF 2015) в Инчeon, Република Корея, до постигане на споразумение, което зависи от изхода от Специалната среща на високо равнище на ООН за устойчиво развитие в Ню Йорк през септември 2015 г. Ръководният комитет на „Образование за всички“ след това ще адаптира текста, за да отрази резултатите от Специалната среща на високо равнище на ООН, третата Международна конференция за финансиране на развитието (Адис Абеба, юли 2015 г.) и Срещата на високо равнище в Осло за образование за развитие (юли 2015 г.). Рамката за действие ще бъде приета на специална среща на високо равнище, редом с 38-мата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО през ноември 2015 г., която включва всички участници и партньори в Международния форум за образование, включително гражданското общество. Напредъкът в изпълнението на целите ще се следи въз основа редица от тематични показатели, от които малка подгрупа – *която се очаква да бъде одобрена от Статистическата комисия на ООН през март 2016 г.* – ще имат ролята на глобални показатели за цел 4 от Целите за устойчиво развитие. *Поредицата от тематични показатели, предложена от Групата за технически консултации, разработени*

---

1 Ръководният комитет на „Образование за всички“ (EFA), свикан от ЮНЕСКО, се състои от държави членки, представляващи всички шест регионални групи на ЮНЕСКО, инициативата Е-9 и държавата домакин на Световния образователен форум 2015 г.; петте организиращи агенции (ЮНЕСКО, УНИЦЕФ, ПРООН, ФНООН и Световната банка); ОИСР; Глобалното партньорство за образование; гражданското общество; учителската професия и частния сектор.

посредством широки консултации, е обобщена в Анекс I.² Предлага се тези показатели да бъдат разработени допълнително чрез процес за консултации с държавите членки и партньорите преди ноември 2015 г. Този процес е описан подробно в Анекс I. Ако бъдат извършени каквито и да било промени в глобалните показатели след финализирането в рамките на процеса, координиран от Статистическата комисия на ООН, тематичните показатели ще бъдат преработени и уеднаквени в следствие.³

Рамката за действие има три раздела. Раздел I очертава визията, обосновката и фундаменталните принципи на „Образование 2030“. Раздел II описва глобалната образователна цел и свързаните с нея седем цели и три средства за приложение, както и възможни стратегии. Раздел III предлага структура за координиране на международните усилия в сферата на образованието, както и механизми за управление, мониторинг, оценка и отчитане. Той анализира начините, чрез които да се гарантира, че „Образование 2030“ се финансира адекватно и очертава партньорства, необходими за реализирането на дневния ред в международен, регионален и национален план.

I. ВИЗИЯ И ОБОСНОВКА

Образованието е в основата на дневния ред за устойчиво развитие и е от ключово значение за успеха на всички цели за устойчиво развитие. Новият дневен ред в сферата на образованието, формулиран в цел 4, е цялостен, амбициозен, перспективен и универсален, вдъхновен от визия за образованието, която променя живота на хора, общности и общества. Дневният ред обръща внимание на работата, която все още предстои да бъде извършена във връзка с целите на „Образование за всички“ и Целите на хилядолетието за развитие, свързани с образованието, като адресира ефективно текущи и бъдещи предизвикателства в сферата на образованието на международно и национално ниво. Дневният ред се основа на правата на човека и е вдъхновен от хуманистична визия към образованието и развитието, основана на принципите на човешкото достойнство, равните права, социална справедливост, мир, културно многообразие и споделена отговорност.¹

Като се опира на и продължава посоката на „Образование за всички“, „Образование 2030“ взема предвид изводите, направени от 2000 г. насам. Новото в този дневен ред е акцентът върху по-големия и разширен достъп, равенството и приобщаването, качеството и учебните резултати, както и ученето през целия живот. Важен извод от последните години е, че международният дневен ред в сферата на образованието трябва да работи в рамките на цялостното международно развитие, а не в допълнение към него, както се случи с отделни цели на „Образование за всички“ и Целите на хилядолетието за развитие в сферата на образованието.

---

2 Групата за технически консултации е създадена от ЮНЕСКО, за да дава коментари и предложения по предложените образователни цели след 2015 г., да изготви препоръки за показатели и да съдейства и ръководи изграждането на дневен ред за оценка, като по този начин предоставя информация и подкрепя работата на Ръководния комитет на „Образование за всички“. Състои се от експерти от глобалния мониторингов доклад „Образование за всички“, ОИСР, Института за статистика към ЮНЕСКО, УНИЦЕФ и Световната банка.

3 Текстът в курсив в този параграф, който описва процеса, ще бъде премахнат от окончателната версия на Рамката за действие.

Акцентът на дневния ред върху приобщаването и равенството – които дават на всички равни възможности, без да изключват никого – е сигнал за друг извод: необходимостта от повече и по-специализирани усилия за постигането на онези, които са били маргинализирани от редица фактори като неравенство между половете, бедност, конфликти и бедствия, увреждания, възраст и изолираност. Акцентът върху качеството на образованието и ученето взема предвид риска от концентриране върху образованието, без да се обръща достатъчно внимание на това дали учениците учат, щом бъдат приети в училище. Фактът, че целите на „Образование за всички“ не са постигнати, води към следния допълнителен извод: „работа като всички други“ няма да осигури образование за всички. Ако сегашните темпове на напредък се запазят, много страни, които изостават най-силно, няма да достигнат новите цели до 2030 г. Това означава, че най-важно е да се променят сегашните практики и да се мобилизират усилия и ресурси с безпрецедентни темпове.

Образователните системи трябва да отговарят на бързо променящите се работни пазари, напредъка в технологията, урбанизацията, миграцията, политическата нестабилност, влошеното състояние на околната среда, съревнованието за природни ресурси, демографските предизвикателства, растящата безработица, трайна бедност и все по-силно изразеното неравенство, както и растящите заплахи за мира и сигурността. До 2030 г. образователните системи трябва да включат стотици милиони допълнителни деца и младежи, за да осигурят базово образование за всички (включително предучилищно, начално и основно образование)ⁱⁱ, както и да осигурят средно и висше образование за всички. Същевременно от особено значение е да се осигури ранна грижа за децата и образованието да гарантира дългосрочното им развитие, учене и здраве. Съществува спешна нужда да бъдат осигурени на младите хора и възрастните гъвкави умения и компетентности, които да са им необходими през целия живот, за да живеят и работят в един по-устойчив, взаимозависим, основан на знанието и движен от технологиите свят. „Образование 2030“ ще гарантира, че всички хора придобиват солидна основа за своите знания, развиват творческо и критично мислене и умения за съвместна работа, както и изграждат качества като любопитство, смелост и упорство.

Ползите от това са огромни за страни и общности, които прегръщат необходимостта от това да осигурят качествено образование за всички. Има нови и нови доказателстваⁱⁱⁱ за възможностите на образованието да подобрява живота, по-конкретно на момичетата и жените. Образованието играе ключова роля в изкореняването на бедността: то помага на хората да получат добра работа и повишава техните доходи, генерира приходи от повишена производителност, което подпомага икономическото развитие. Образованието е един от най-мощните начини за подобряване на личното здраве – и за това да се гарантира, че ползите от него се предават на бъдещите поколения. То спасява живота на милиони майки и деца, помага за предотвратяване и ограничаване на болестите и е важен елемент в усилията за справяне с глада. Образованието освен това насърчава приобщаването на хора с увреждания.^{iv}

За да се отключат възможностите на образованието за всички, особено важно е развитието на образователни системи, които са по-устойчиви и чувствителни при наличие на конфликт, социални вълнения и природно бедствие – и да се гарантира, че образованието продължава в извънредни ситуации, при конфликт и ситуации

след възникването на конфликт. Същевременно, трябва да се признае ключовата роля на образованието за предотвратяване и разрешаване на конфликти и кризи и за укрепване на мира и демокрацията, правата на човека, разрешаване на спорове и социално сближаване. Най-общо, образованието играе важна роля за укрепване на глобално гражданство, толерантност и гражданска ангажираност, устойчиво развитие. Образованието подпомага межкултурния диалог и признаването на културното многообразие, които са от жизнено важно значение за постигане на социално приобщаване.

Фундаментални принципи

Принципите, заложи в основата на тази рамка, са формулирани в международни споразумения, включително член 26 на Декларацията за правата на човека^v, Конвенцията срещу дискриминация в образованието^{vi}, Конвенцията за правата на детето^{vii}, Международния пакт за икономически, социални и културни права^{viii} и Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените^{ix}.

- **Образованието е фундаментално право на човека, което дава възможности.** За да реализират това право, страните трябва да гарантират универсален достъп до приобщаващо и равноправно качествено образование и учене, което трябва да бъде безплатно и задължително. Образованието трябва да бъде задължително и безплатно на ниво основно образование и все повече безплатно на ниво средно и висше образование. Целта на образованието трябва да бъде цялостното развитие на човешката личност и насърчаването на разбиране, толерантност, приятелство и мир.
- Образованието е публично благо, отговорност за което има държавата. То е споделена социална дейност, която предполага приобщаващ процес на формулиране и прилагане на обществена политика. Гражданското общество, учителите, частният сектор, общностите, семействата, младежите и децата, всички играят важна роля при реализирането на правото на качествено образование. Ролята на държавата е от ключово значение при регламентирането на стандарти и норми.^x
- **Равенството между половете** е неразделно свързано с правото на образование за всички. Постигането на равенство между половете изисква подход, основан на правата, който гарантира, че учащите от двата пола не само получават достъп до и завършват образователния цикъл, но и получават равни възможности във и чрез образованието.

II. ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И ПОКАЗАТЕЛИ

Основна цел

Гарантиране на приобщаващо и равноправно качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички.

Основната цел за устойчиво развитие в сферата на образованието формулира новите ключови характеристики на „Образование 2030“, заложи в основата на настоящата рамка за действие:

Осигуряване на достъп до качествено образование за всички деца и младежи поне до 12-годишна възраст в рамките на държавно финансираното основно и средно образование, от което поне 9 години трябва да бъдат задължителни и безплатни, както и достъп до качествено неформално образование за деца извън училищната система и предоставяне на възможности за учене за развитие на функционална грамотност като способност за четене, писане и смятане сред младежите и възрастните и насърчаване на тяхното пълноправно участие като активни граждани. Предоставянето на поне една година на безплатно и задължително качествено предучилищно образование също трябва да бъде осигурено.

Гарантиране на равноправие и приобщаване, така че всички да имат равни възможности за получаване на достъп до образование и да учат. Ето защо този дневен ред обръща специално внимание на уязвимите групи, които са в неравностойно положение заради фактори като пол, бедност, конфликт или бедствие, географско местоположение, етническа принадлежност, език, възраст или увреждания.

Неразделна част от правото на образование е гарантирането, че образованието е с добро качество и води до съответните ефективни учебни резултати на всички нива и при всякакви условия. Доброто качествено образование изисква като минимум учащите да развият основна езикова грамотност и способност за смятане като градивен елемент за по-нататъшно учене и за усвояване на умения на по-високо ниво. Това изисква развитието на съответните методи за преподаване и учене и съдържание, което отговаря на нуждите на всички учащи, обучавани от добре квалифицирани, адекватно заплатени и мотивирани учители, използващи подходящи педагогически подходи, както и създаване на безопасна, здравословна, полово обусловена, приобщаваща и адекватно финансирана среда, която да насърчава и подпомага ученето.

Правото на образование се придобива още с раждането и продължава през целия живот; ето защо, концепцията за учене през целия живот^{xi} е заложена в основата на „Образование 2030“. Освен чрез формално образование трябва да бъдат предоставени и гъвкави и широки по обхват възможности за учене през целия живот чрез неформално и самостоятелно учене.

Стратегически подходи към „Образование 2030“

Поредица от стратегически подходи (очертани по-долу), препоръчани за подобряване на основните дейности, така че да се посрещнат предизвикателствата за осигуряване на много по-амбициозни универсални цели и дневен ред, и наблюдаване на напредъка при това. В допълнение, конкретно за всяка цел са описани примерни стратегии. Трябва да се отбележи, че тези стратегии, основани на фактически данни, въпреки всичко са доста общи и е необходимо да бъдат допълнително приспособени към различните контексти.

Укрепване на политики, планове, законодателство и системи

Международните инструменти за правата на човека (споразумения, харти, протоколи, договори, конвенции и декларации)⁴ изграждат солидна международна нормативна рамка във връзка с правото на образование без дискриминация или изключване. Необходимо е правителствата да извършват проверки с участието на всички заинтересовани страни, в които да разглеждат и определят мерки за изпълнение на техните задължения и да гарантират силни национални правни и политически рамки, които полагат основата и определят условията за осигуряване и устойчивост на добро и качествено образование. Нещо повече, за да гарантират качествени образователни системи и условия за ефективни образователни резултати, правителствата трябва да прилагат необходимите механизми за управление и отчетност, гарантиране на качеството, информационни системи, процедури и механизми за финансиране и споразумения за системно и институционално управление. Иновациите и информационните и комуникационни технологии (ИКТ) трябва да бъдат използвани за укрепването на образователните системи, разпространението на знания, достъп до информация, качествено и ефективно учене и предоставяне на по-ефективни услуги.

Акцент върху равноправие, приобщаване и равенство на половете

Междусекторните политики и планове трябва да се разработват или подобряват така че да адресират социални, културни и икономически бариери, които лишават милиони деца, младежи и възрастни от образование и качествено учене. Те трябва да включват промени в учебното съдържание, подходи, структури и стратегии за финансиране, така че да адресират положението на групите от изключени деца, младежи и възрастни (напр. деца с увреждания, етнически и езикови малцинства, най-бедните, т.н.). Стратегиите може да включват: премахване на финансовите бариери чрез програми за прехвърляне на средства; осигуряване на хранене/храна в училищата и здравни услуги; програми за втори шанс/повторно постъпване в училище; приобщаващи училищни съоръжения; обучение на учителите във връзка с приобщаващото образование; езикови политики, насочени към изключването. За да се оцени маргинализирането в образованието, за да се определят цели за ограничаване на неравенството и за да се наблюдава напредъка към тези цели, всички страни трябва да събират, анализират и използват подробни данни с разбивка по конкретните характеристики за всяка група от населението.

За да се гарантира равенство на половете, образователните системи трябва да действат изключително в посока отстраняване на предразсъдъците и дискриминацията в резултат на социални нагласи, практики и икономически статут. Правителствата и партньорите, които следва да приведат в действие мерки, обусловени от половете, трябва направят това с внимание към учебните програми, подготовката на учителите и процесите на мониторинг, за да гарантират, че преподаването и ученето имат еднакво значение за момчетата и момичетата, жените и мъжете. Трябва да се въведат специални мерки, които да гарантират личната безопасност на момичетата и жените вътре във и по пътя им към и от училищата.

Акцент върху качество и учене

---

4 Определения за ключовите термини, използвани в Сборника с договори на ООН: http://treaties.un.org/Pages/Overview.aspx?path=overview/definition/page1_en.xml#agreements

Подобреният достъп трябва да бъде съпроводен от мерки за подобряване на качеството и полезност на образованието и ученето. Образователните институции и програми трябва да бъдат адекватно и справедливо финансирани, да разполагат с безопасни, екологични и лесно достъпни съоръжения; достатъчен брой квалифицирани и професионално обучени, адекватно финансирани и добре възнаградени учители, които използват насочени към учащите, активни и партньорски педагогически подходи; книги, други учебни материали и технологии, които са специфични за дадения контекст, финансово изгодни и достъпни за всички учащи – деца, младежи и възрастни. Необходимо е да бъдат прилагани политики и регламенти, свързани с учителите, които да гарантират достатъчен брой квалифицирани, добре мотивирани учители, които са разпределени обективно и ефективно в цялата образователна система. Системите и практиките за оценка на ученето, които включват оценяване на средата, процесите и резултатите, трябва да бъдат въведени или подобрени. Учебните резултати трябва да бъдат добре дефинирани в когнитивните и некогнитивни сфери, и да бъдат непрекъснато оценявани като неразделна част от процеса на преподаване и учене.

Популяризиране на ученето през целия живот

Още със самото раждане, ученето през целия живот трябва да бъде включено в образователните системи чрез институционални стратегии и политики, адекватно финансирани програми, както и чрез устойчиви партньорства на местно, регионално, национално и международно ниво, да гарантира възможности за всички възрастови групи, включително възрастните. Необходими са специални мерки, които да адресират нуждите на възрастните учащи и милионите деца, младежи и възрастни, които остават неграмотни. За да се гарантира придобиване на нови знания и умения, страните трябва да институционализират механизми и процеси за оценка на качеството и количеството на съществуващите умения и да гарантират, че учебните програми и системите за образование и обучение отговарят на нуждите на трудовия пазар и обществото. Необходимо е да се прилагат междусекторни подходи, които обхващат образование, наука и технологии, семейство, трудова заетост, промишлено и икономическо развитие, миграция и интеграция, гражданство, социално благоденствие и публични финанси.

Подход към образованието в извънредни ситуации

Природните бедствия, както и конфликти и нестабилност, възникващите в резултат на това вътрешни и презгранични размествания, са основни спънки към осигуряване на образование за всички. Неспособността да се разглежда образованието като приоритет при хуманитарна помощ може да остави цяло поколение необразовано, в неравностойно положение и неподготвено да съдейства за социалното и икономическо възстановяване на своята страна или регион. Ето защо страните трябва да въведат мерки, за да гарантират безопасна и защитена образователна среда, а образователните институции/училищата трябва да бъдат уважавани и защитавани като зони на мира. Училищата – и пътят към и от тях – трябва да бъде обезопасен срещу нападения, включително принудително зачисляване в армията, отвличания и сексуално насилие. Трябва да бъдат предприети действия за премахване на чувството на безнаказаност на лица и въоръжени групи и сили при нападение над училища, ученици, учители и хуманитарни работници.

Готовността и реакцията в извънредни ситуации трябва да бъде включена в национални секторни планове при криза. Възможностите на правителствата и гражданските общества трябва да бъдат разширени, така че бързо да оценяват образователните нужди на деца и възрастни по време на криза и след възникването на конфликт, да възстановяват възможностите за учене. Страните трябва да използват повече възможността от „повторно изграждане“ за постигането на по-безопасни и по-равноправни образователни системи и структури, които да позволяват на често изключваните групи като момичета, юноши, деца с увреждания, бежанци и вътрешно разселени лица да посещават училище. Необходимо е внимание и за изграждането на устойчиви образователни системи въз основа на принципите за предотвратяване, готовност и реагиране. Изграждането на системи и капацитет за намаляването на риска от бедствия (НРБ), образованието за мир, приспособяването към промените в климата и готовността за реагиране в извънредни ситуации са необходими в училището, общността, на поднационално, национално и регионално ниво. За да се гарантира такъв всеобхватен подход се изисква увеличено финансиране за образование в извънредни ситуации и по-ефективно взаимодействие между хуманитарната политика и политиката за развитие.

Международни цели и конкретни възможни стратегии

Целите на „Образование 2030“ са конкретни и измерими, допринасят пряко за постигането на основната цел. Те формулират подробно в международен план стремежите и амбициите, които се очаква да насърчат страните по пътя към ускорен напредък. Очакванията са страните да преформулират тези цели в постижими национални цели в зависимост от своите образователни приоритети, национални стратегии и планове за развитие, начините, по които техните образователни системи са организирани, техния институционален капацитет и наличие на ресурси. Това ще изисква установяването на подходящи междинни отправни точки (напр. за 2020 г. и 2025 г.) чрез процес на приобщаване, пълна прозрачност и отчетност, ангажиране на всички партньори, така че е налице силно чувство за национална принадлежност и разбиране. Междинните отправни точки могат да бъдат задавани за всяка цел, така че да служат за количествени стандарти за проверката на международния напредък спрямо дългосрочните цели. Тези междинни отправни точки ще бъдат незаменими при справяне с недостатъчната отчетност, свързана с по-дългосрочните цели.

Цел 4.1: До 2030 г. е необходимо да се гарантира, че всички момичета и момчета ще завършат безплатно, равноправно и качествено начално и средно образование, което ще доведе до значими и ефективни учебни резултати.

Въпреки значимия напредък от 2030 г. насам, приблизително 58 милиона деца в началните училища и 63 милиона юноши в основните училища – от които момичетата остават мнозинство – все още са извън училищата.^{xii} В допълнение, много от тези, които са в училище, не придобиват основни знания и умения. Поне 250 милиона деца в начална училищна възраст, повече от 50% от които са прекарвали поне четири години в училище, не могат да четат, пишат или смятат достатъчно добре, за да отговарят на минималните стандарти за учене.^{xiii}

Държавно финансираното начално и основно образование с продължителност поне 12 години трябва да бъде осигурено за всички, независимо от пол, етническа принадлежност, увреждания, ниво на доходи, език или географско местоположение. От особена важност е поне първите девет години в училище, които включват начално и основно образование, да бъдат безплатни и задължителни. При завършване на целия цикъл на началното и основно образование, всички деца трябва да са постигнали редица приложими учебни резултати, дефинирани във и оценени въз основа на националните учебни програми и официалните стандарти, включително субективни знания и когнитивни и некогнитивни умения, които дават на децата възможност да разгърнат своя пълен потенциал.^{xiv}

Ефективните и приложими учебни резултати могат да бъдат постигнати единствено чрез осигуряване на продукти с добро качество и институционални процеси, които дават възможност на всички учащи да придобият необходимото знание, умения и компетентности. Също толкова важно е и измерението на равноправност: политиките трябва да бъдат създавани, за да адресират неравното разпределение на ученето сред отделните региони, домакинства, етнически или социално-икономически групи и, най-вече, в разнородни училища и класни стаи. В многоезиков контекст, децата трябва да получават първоначална подготовка по своя пръв език. Адресирането на неравенството в предоставянето и в качеството на образователните резултати изисква по-задълбочено разбиране на преподаването и ученето в конкретна учебна среда.

Нещо повече, съществува необходимост за споделено разбиране и активни стратегии, които да оценяват ученето по начини, които гарантират, че всички деца и младежи, независимо от тяхното положение, получават добро и качествено образование. Подобно разбиране може да се създаде най-добре чрез подобро наличие на систематизирани, надеждни и актуални данни и информация, получени чрез формиращо и/или непрекъснато (въз основа на наблюдения в класните стаи) оценяване и общо оценяване. И на последно място, качеството също така изисква системи за управление на учителите, механизми за ръководство и отчетност и силно управление на публичното финансиране.

Възможни стратегии:

- Привеждане в действие на политики и законодателство, които гарантират поне 12 години безплатно начално и основно образование, от които поне девет години са задължителни.^{xv}
- Осигуряване на алтернативни модели за учене, насочени към децата и юношите, които не са в училище, както на начално, така и на основно образователно ниво; привеждане в действие на програми за приравняване и адаптация, признати и акредитирани от държавата, да гарантират гъвкаво учене в условията на самостоятелно и неформално учене.
- Разработване на по-устойчива, цялостна система за оценяване на учебните резултати на критични етапи, включително в края на началното и прогимназиалното ниво, отразявайки когнитивни и некогнитивни умения. Те трябва да включват (но не само) основни умения за четене, писане и смятане. Разработване на формиращо оценяване като неразделна част от процеса на преподаване и учене, с пряка връзка с педагогиката.

Цел 4.2: До 2030 г. да се гарантира, че всички момчета и момичета имат достъп до

качествено развитие в ранна детска възраст, грижи и предучилищно образование, така че да са подготвени за етапа на начално образование.

Още с раждането образованието и грижите в ранна детска възраст полагат основите на дългосрочното детско развитие, благополучие и здраве. Образованието и грижите в ранна детска възраст изграждат компетентности и умения, които дават възможност на хората да учат през целия си живот и да работят за своята прехрана. Инвестициите в децата, по-конкретно тези от маргинализирани групи, имат най-дългосрочно значение що се касае до резултатите, свързани с развитието и образованието.^{xvi} Образованието и грижите в ранна детска възраст също така дават възможност за ранна идентификация на увреждания и деца, изложени на риск от увреждания, което позволява на родителите, здравните работници и учителите да планират по-добре във връзка с потребностите на деца с увреждания, като сведат до минимум забавянето в тяхното развитие и подобряват учебните резултати. От 2000 г. насам, записването в предучилищно образование се е увеличило с почти две трети и брутното съотношение на новопостъпилите спрямо общия брой на записаните се предвижда да се увеличи от 35% през 2000 г. на 58% през 2015 г.^{xvii} Въпреки този напредък, децата в ранна възраст в много части на света не получават грижите и образованието, които биха им позволили да разгърнат своя пълен потенциал.

Образованието и грижите в ранна детска възраст включват здраве и здравословно хранене, насърчаване в собствения дом, общност и училищната среда, защита от насилие и внимание към когнитивното, езиково, социално, емоционално и физическо развитие. През първите години от живота, които са най-важни за развитието на мозъка, децата започват да се занимават активно със значението на собственото им „аз“ и заобикалящия ги свят, именно тогава се полагат основите за създаването на здрави, загрижени, компетентни и активни граждани. Образованието и грижите в ранна детска възраст подпомагат благополучието на децата и активната им подготовка за постъпване в начално училище, важен преход, който често се съпровожда с повишени очаквания за това, какво трябва да знаят децата и какво да умеят. „Готовността за начално училище“ се отнася до постигането на определени етапи в развитието в рамките на редица сфери, включително добро здравословно състояние и хранителни навици, езиково развитие, отговарящо на възрастта, когнитивно, социално и емоционално развитие. За да се постигне това, е важно да се осигури високо качество и цялостен подход към образованието и грижите в ранна детска възраст, включително поне една година на задължително и безплатно качествено предучилищно образование. В допълнение, от особена важност е развитието на децата и тяхното учене да бъдат наблюдаване от самото начало на лично и системно ниво. Еднакво важно е училищата да бъдат подготвени за децата и да могат да им осигурят обучение, което отговаря на тяхното развитие, както и учебни възможности, които да бъдат от най-голяма полза за децата още в ранна възраст.

Възможни стратегии:

- Привеждане в действие на политики и законодателство, които гарантират осигуряването на поне една година задължително и безплатно качествено предучилищно образование.

- Привеждане в действие на интегрирани многосекторни политики и стратегии, свързани с образованието и грижите в ранна детска възраст, подкрепяни при координация между министерствата, отговорни за храненето, здравето, социалното положение и защита на децата, водоснабдяване/канализация, правосъдие и образование, както и осигурени необходими ресурси за изпълнение
- Разработване и изпълнение на приобщаващи, достъпни и интегрирани програми и услуги с добро качество за ранна детска възраст, обхващане на потребностите, свързани със здравето, храненето, сигурността и образованието, по-конкретно за деца с увреждания, както и подкрепа на семействата като първи възпитатели и учители.

Цел 4.3: До 2030 г. да се осигури равен достъп за всички жени и мъже до качествено техническо, професионално и висше образование, включително университет, на достъпни цени.

Цел 4.4: До 2030 г. да се увеличи с x % броят на младежите и възрастните, които имат необходимите умения, включително технически и професионални умения, за трудова заетост, добра работа и предприемачество.

Бележка: Цели 4.3 и 4.4 се обсъждат заедно, тъй като са тясно свързани и се отнасят до придобиването на технически и свързани с работата знания и умения, посредством достъп до различни нива на техническото и професионално образование и обучение (ТПОО) и висшето образование.

На фона на непрекъснато променящите се трудови пазари, растяща безработица, застаряваща работна сила, миграция и технологичен напредък, всички страни са изправени пред необходимостта да развиват знанията и уменията на хората, от които те ще имат нужда за добра работа, предприемчивост и успех в живота. Възможностите за достъп до по-високи нива на доходи често са недостатъчни обаче, по-конкретно поне в развитите страни, което води до пропуски в образованието със сериозни последици за това в социалното и икономическо развитие. В много страни политиките, свързани с образование и обучение, се очаква също така да адресират и бързо променящите се потребности на младежите и възрастните, за да могат те да подобрят своите умения и придобият нови такива.

ТПОО се осигурява на различни нива в образованието. През 2012 г. неговият дял в гимназиалния етап на средното образование представлява около 23%. Редица държави са предприели стъпки за разширяване на професионалното образование, по-конкретно в рамките на краткия цикъл на средното специално образование (ISCED, ниво 5). Налице е бързо разгръщане на средното специално образование като общият брой на записалите се расте от 100 милиона през 2000 г. до 196 милиона през 2012 г.^{xviii} Налице е, обаче, силно изразено неравенство между половете при достъп до средно специално образование, което е в ущърб за жените в страни с ниски доходи и за мъжете в страни с високи доходи. Съответно, задължително е да се увеличат и диверсифицират учебните възможности и да се ограничат пречките пред техническото и професионално образование и обучение (ТПОО) и средно и висше специално образование, включително университет, както и осигуряване на възможности за учене през целия живот за младежи и възрастни.

Освен усвояването на умения, специфични за конкретната работа, нараства необходимостта от когнитивни и междуличностни умения на високо ниво, включително обработване на информация, критично мислене и решаване на задачи.^{xix}

В отговор на тези предизвикателства е необходимо да се разработят подходящите стратегии, за да се осигури по-добра връзка между ТПОО и трудовия свят, както във формалния така и в неформалния сектор, включително на работното място и чрез интернет. Насърчаването на ученето през целия живот изисква широк секторен подход, който да обхваща формално, неформално и самостоятелно учене, както и създаването на възможности за учене за хора от всички възрасти и по-конкретно учене, образование и възможности за обучение на възрастните.

Ключово предизвикателство е разширяването на равния достъп до ТПОО и средното и висше специално образование, като се гарантира тяхното качество. Онлайн и дистанционното учене са от критично значение при посрещането на тази необходимост. Друго предизвикателство е растящата мобилност на учащи и работници, както и потокът от ученици, които излизат в чужбина, за да търсят академична акредитация. В резултат на това, сравнимостта, признаването и гарантирането на качеството на квалификациите става област на нарастващо притеснение, по-конкретно в страните, където административните системи са слаби.

Добре изградената, надлежно регламентирана система на специалното образование може с помощта на технологията да увеличи достъпа, равенството, качеството и приложимостта и да стесни разликата между това, което се преподава в институциите за специализирано образование, и това, от което икономиките и обществата имат нужда. Освен за изграждането на умения за работа, специализираното образование играе особено важна роля при създаването и разпространението на знания за социалното и културното развитие. Чрез своята изследователска функция в много страни то стои в основата на развитието на аналитични възможности, които позволяват да се открият местни решения за местни проблеми. От особено значение е оценката на значението и резултатите на политиките и програмите в сферата на ТПОО и специалното образование, както и събирането на данни за прехода от учене към света на работата и трудоспособността на завършилите, като се обръща внимание на несъответствията.

Възможни стратегии:

- Разработване на национални политики и планове, основани на фактически данни, които подхождат към ТПОО и специалното образование цялостно, като намаляват несъответствията и отговарят на променящите се нужди на пазара.
- Разработване на междусекторни политики в сферата на ТПОО и действащи партньорства, по-конкретно между публичния и частния сектор, както и включване на служители и съюзи в изпълнението, мониторинга и оценката, поддържане на темп в крачка с променящите се контексти и запазване на актуалност.
- Гарантиране, че учебните планове включват както свързани с работата умения и преносими умения, така и предприемачески умения и такива, свързани с ИКТ.
- Осигуряване на прозрачни, ефективни системи за гарантиране на качеството на ТПОО и рамки за квалификация.

- Популяризиране на гъвкаво учене в контекста на формално и самостоятелно учене; осигуряване на възможности за учащите да натрупат и прехвърлят кредити за нива на постижение и да признават, валидират и акредитират предишно учене; създаване на подходящи програми за адаптиране и преодоляване на пречките за достъп; насърчаване на възможности за млади хора и възрастни на всяка възраст за подобряване и приспособяване на техните умения с конкретен акцент върху равенството между половете и уязвимите групи.
- Утвърждаване на международното сътрудничество при разработването на трансгранични програми в сферата на специалното образование, включително в рамките на международни и регионални споразумения за признаване на квалификациите във висшето образование, поддържане на увеличен достъп, по-добра гаранция на качеството и развитие на възможностите.

Цел 4.5: До 2030 г. да се премахне неравенството между половете в образованието и да се осигури равен достъп до всички нива на образование и професионално обучение за уязвимите групи, включително хората с увреждания, коренното население и деца в уязвима ситуация.

Независимо от цялостния напредък при записването на повече момичета и момчета в начално училище, недостатъчно внимание се обръща на премахването на неравенството в образованието на всички нива. Например вероятността децата от най-бедните 20% от домакинствата в страни с нисък и среден доход да не завършват начално училище е по-голяма с пет пъти от вероятността за децата от най-богатите 20%.^{xx} В допълнение, бедността влошава други фактори на изключване, например като увеличава различията между половете.

Неравенството между половете е повод за особено притеснение. Предвижда се едва 69% от страните да постигнат равенство между половете в достъпа си до начално образование – записване на еднакъв брой момчета и момичета – и 48% на ниво средно образование до 2015 г.^{xxi} Докато равенството между половете е полезно като мярка за напредък, необходими са повече усилия, за да се гарантира равенството между половете като една по-амбициозна цел, което означава, че всички момичета и момчета, жени и мъже имат равни възможности за основно образование с високо качество, постигането на равни нива и използването на равни възможности за образование. Момчетата и момчетата в юношеска възраст, които живеят в бедни и отдалечени селски райони, които могат да бъдат обект на сексуално насилие, детски бракове, ранна бременност и тежко натоварване с домашни задължения, изискват специално внимание. Съществува също и контекст, в който момчетата са без предимство. Неравенството на половете в образованието често е отражение на преобладаващите полови норми и дискриминация в едно по-широко общество, така че политиките, насочени към преодоляване на такива неравенства са по-ефективни, когато са част от общ пакет, който също така насърчава здраве, справедливост, добро управление и освобождаване от детски труд. Останалите уязвими групи, които изискват особено внимание, включват хората с увреждания, коренното население и етническите малцинства, както и бедните.

Много възможности за образование на децата се осуетяват от конфликти, епидемии и природни бедствия. Около 36% от децата по света, които не посещават

училище, живеят в зони на конфликт, което е увеличение с 30% през 2000 г.^{xxii} Особено важно е да се продължи образованието по време на извънредна ситуация, конфликт, ситуацията след конфликт и след природно бедствие, както и да се адресират образователните нужди на вътрешно разселени лица и бежанци. Същевременно се признава важната роля на образованието за предотвратяване и справяне с конфликти, природни бедствия или болести. В допълнение към мерките, предложени за гарантиране на равенството, приобщаването и равенството между половете са включени във всички образователни цели, като се предлагат следните стратегии.

Възможни стратегии:

- Определяне, мониторинг и подобряване на достъпа на момчетата и жените до равенство в образованието, както и тяхното ниво на участие, постижения и завършване. В случаите, в които момчетата нямат предимство, те трябва да бъдат обект на целенасочени действия.
- Гарантиране, че образователните политики, секторни планове и бюджетно планиране включват съответната оценка на риска, готовност и реагиране при извънредни ситуации за образованието и инициативи, които отговарят на образователните нужди на децата, младежите и възрастните, засегнати от природни бедствия, конфликти, разселване и епидемии, включително вътрешно разселени лица и бежанци. Поддържане на съществуващи подрегионални и регионални механизми и стратегии, които отговарят на образователните нужди на вътрешно разселените лица и бежанците.
- Преглед на секторните образователни планове, бюджети, учебни планове и учебници^{xxiii}, за да се гарантира, че те не съдържат полови стереотипи и насърчават равенството, недискриминацията и правата на човека.
- Осигуряване на употреба на множество източници на данни и информация, включително от информационни системи за управление на образованието и съответните проверки на училища и домакинства за улесняване на мониторинга на социалното изключване в образованието. Световната база-данни за неравенство в образованието (WIDE) служи за пример на това как такава информация може да бъде достъпна и да послужи за предприемане на действия.^{xxiv}

Цел 4.6: До 2030 г. да се гарантира, че всички младежи и поне x% от възрастните, мъже и жени са придобили езикова и математическа грамотност.

Езиковата грамотност е част от правото на образование и публично благо. То стои в основата на основното образование и представлява незаменима основа за независимо учене.^{xxv} Ползите от грамотността, по-конкретно за жените, са добре документирани. Те включват по-голямо участие на трудовия пазар, по-късни бракове и подобро детско и семейно здраве и хранене; те, от своя страна, помагат да се намали бедността и да се разширят жизнените възможности. Подобряването на грамотността сред младежите и възрастните обаче остава глобално предизвикателство. В световен мащаб 781 милиона възрастни (на възраст 15 и над тях), от които две трети жени, не могат да четат и пишат.^{xxvi} Ниската грамотност е международен проблем, включително в страните със средни и ниски доходи. Около 20% от възрастните в Европа нямат езиковите умения, които са им необходими за

пълноценно участие в обществото.^{xxvii} Възрастните със слаба езикова грамотност са лишени от редица предимства. Много по-вероятно е те да са безработни, а онези, които работят да получават по-ниско заплащане. За тях е по-трудно да се възползват от възможностите в обществото и да упражняват своите права. Също така вероятността здравето им да е влошено е по-голяма.

До 2030 г. всички млад хора (на възраст 15-24 години) и възрастни по целия свят трябва да са постигнали съответните признати нива на професионална подготовка и функционална езикова и математическа грамотност^{xxviii}, които са еквивалентните на нивата, постигнати при успешно завършване на основно образование. Принципите, стратегиите и действията във връзка с тази цел се основават на съвременното разбиране за грамотност не като обикновена дихотомия на „грамотен“ срещу „неграмотен“, а като продължение на нива на квалификация.^{xxix} Необходимите нива и това как хората прилагат своите умения за четене и писане, зависят от специфичния контекст. Съответно, програмите и методологиите за огромяване трябва да отговарят на потребностите и положението на учащите, включително чрез осигуряване на свързани с конкретния контекст двуезични и межкултурни програми за грамотност в рамките на ученето през целия живот. ИКТ, по-конкретно мобилните технологии, са много обещаващи за ускоряването на напредъка към тази цел.

Възможни стратегии:

- Въвеждането на отраслов и многосекторен подход за формулиране и планиране на политика за грамотност и бюджетиране, чрез укрепване на сътрудничеството и координация между министерствата, както и с гражданското общество, частния сектор и двустранни и многостранни партньорства, поддръжка на децентрализирано обезпечаване в практиката.
- Гарантиране, че програмите за грамотност са с високо качество и изготвени специално за нуждите и въз основа на предишни знания и опит на учащите, като се обръща внимание на културата, езика, социалните и политически взаимоотношения и икономическа дейност, с акцент върху момичетата, жените и уязвимите групи.
- Разработване на рамка за оценяване на грамотността и средства за оценка на нивата на квалификация. Това изисква дефинирането на квалификацията в различни контексти.
- Изграждането на система за събиране, анализ и споделяне на приложими и своевременни данни за нивата на грамотност и потребностите от грамотност, разпределени по пол и други показатели на маргинализация.

Цел 4.7: До 2030 г. да се гарантира, че всички учащи ще придобият знания и умения, необходими за насърчаване на устойчиво развитие, чрез образование за устойчиво развитие и устойчив начин на живот, права на човека, равенство на половете, популяризиране на култура на мир и ненасилие, глобално гражданство и оценка на културното многообразие и приноса на културата към устойчивото развитие.

В един глобализиран свят на неразрешени социални, икономически и екологични предизвикателства, образованието, което помага за изграждането на

мирни и устойчиви общества, е от особено значение. Образователните системи често обаче интегрират напълно подобни трансформиращи подходи. Ето защо е от особено значение „Образование 2030“ да отдели централно място за укрепването на приноса на образованието за опазването на правата на човека, мира, отговорното гражданство, равенството на половете, устойчивото развитие и здравето.

Съдържанието на образованието – което включва теми като изчерпателно сексуално образование, уважение на културното многообразие и междукултурния диалог – трябва да бъде приложимо, с акцент върху когнитивните и некогнитивните аспекти на ученето. Знанието, уменията, ценностите и отношенията, изисквани от гражданите, за да водят продуктивен живот, да взимат информирани решения, да поемат активна роля на местно и международно ниво при изправяне пред и разрешаване на глобални предизвикателства, могат да бъдат придобити чрез образование за устойчиво развитие (ОУР)^{xxx} и образование за глобално гражданство (ОГГ)^{xxxі}, което включва образование за мир и образование за правата на човека, както и междукултурно образование и образование за международно разбирателство. Макар през последните години да бе отбелязан значим прогрес, едва 50% от държавите членки на ЮНЕСКО посочват, че например са интегрирали ОУР в съответните политики.^{xxxіі}

Възможни стратегии:

- Разработване на политики и програми за популяризиране и насърчаване на ОУР и ОГГ като част от формалното, неформалното и самостоятелно образование чрез намеси в цялата система и педагогическа помощ. Това включва изпълнението на Глобалната програма за действие във връзка с ОУР^{xxxііі}, като се адресират теми като промени в климата, устойчиво обезпечаване на живота и отговорно гражданство.
- Предоставяне на учащите от двата пола и на всички възрасти възможности за придобиване през целия живот на знания, умения, ценности и отношение, които са необходими за изграждането на мирни и устойчиви общества.
- Гарантиране, че образованието поддържа ключовата роля, която играе културата при постигане на устойчивост, като се взимат предвид местните условия и култура, както и като се изгражда информираност за културните изражения и наследство, както и за тяхното многообразие.
- Поддържане на изграждането на по-устойчиви системи за оценяване във връзка с ОУР и ОГГ за оценка на когнитивните, социално-емоционалните и поведенчески резултати от ученето, като се използват съществуващи и доказали се средства, когато е възможно, като се идентифицират потребностите от развитие на нови инструменти и се включва широк набор страни и региони.
- Популяризиране на образованието, което насърчава културата на мира и ненасилието, междукултурен диалог и разбирателство.

Средства за изпълнение

Цел 4.а: До 2030 г. да се изградят и актуализират образователни съоръжения, които са пригодени за деца, хора с увреждания или са полово обусловени, и да се осигури безопасна, приобщаваща и ефективна среда за учене без насилие за всички.

Тази цел адресира нуждата от адекватна физическа инфраструктура и безопасна, приобщаваща среда, която спомага за ученето на всички, независимо от произход или наличието на увреждания.^{xxxiv} Качествената учебна среда е от особено значение за подкрепяне на всички учащи, учители и друг образователен персонал. Тя трябва да е достъпна за всички и да разполага с необходимите ресурси и инфраструктура, за да осигури разумен брой ученици в клас и санитарни съоръжения. Макар средният процент на началните училища с необходимите санитарни съоръжения да се е повишил от 59% през 2008 г. на 68% през 2012 г., в 126 развиващи се страни едва едно от две училища отговарят на този стандарт в 52 от най-слабо развитите страни и други страни с ниски доходи.^{xxxv}

Гарантирането на чувството за сигурност на момичетата в тяхната учебна среда е ключ към продължаване на тяхното образование.^{xxxvi} Началото на пубертета прави момичетата по-уязвими към сексуално насилие, тормоз, принуда и лошо отношение. Полово обоснованото насилие в училищата е голяма спънка за образованието на момичетата. Много деца са постоянно изложени на насилие в училищата: приблизително 246 милиона момичета и момчета са подложени на тормоз и грубо отношение във и около училищата всяка година.^{xxxvii} В две трети от страните, в които е налице неравенство между половете в прогимназиалния етап на средното образование, това неравенство е в ущърб на момичетата.^{xxxviii} Липсата на лични тоалетни, липсата на достъп до медицински превръзки и заклеяване на момичетата в началото на техния цикъл може да оцети образованието, да увеличи броя на отсъстващите и да понижи тяхното представяне в училище. По същия начин, липсата на внимание към правата и нуждите на децата, младежите и възрастните с увреждания силно ограничава тяхното участие в образованието.

Възможни стратегии:

- Изграждане на цялостни, многостранни и последователни политики, които взимат предвид пол и увреждания и утвърждават нормите и системите, гарантиращи, че училищата са безопасни и свободни от насилие.
- Гарантиране, че всяка институция разполага с вода, електричество, работещи тоалетни, подходящи и безопасни класни стаи, необходимите учебни материали и технологии, и е обезопасена.
- Гарантиране, че средствата са разпределени справедливо между училищата и учебните центрове, привилегирани в социално-икономическо отношение и тези, които са в неравностойно положение.

Цел 4б: До 2020 г. да се увеличи с $x\%$ на международно ниво броят на стипендиите за развиващите се страни, по-конкретно най-слабо развитите страни, малките развиващи се островни държави и африканските държави, за записалите се за висше образование, включително професионално обучение, ИКТ, технически, инженерни и научни програми в развитите страни и други развиващи се страни.

Стипендиантските програми могат да играят изключителна роля при осигуряването на възможности за младите и възрастните, които иначе не биха могли да си позволят да продължат своето образование. През 2010-2011 г. средно 3.2 милиарда щ.д. са били разпределени годишно като помощ по стипендии и разходи,

предназначени за студентите, което се равнява на четвърт от цялата помощ за образованието.^{xxxix} Този разход може да е от ключово значение за укрепването на уменията на трудовата сила в страните с ниски доходи, но по-голямата част от него е от полза на страните със средно високи доходи. Например общата стойност на финансирането под формата на стипендии и разходи, свързани със студентите, които са получени годишно от едва пет страни със средно високи доходи, се равняват на общата сума на пряката помощ за основното образование за всички 36 страни с ниски доходи през 2010-2011 г. Когато развитите страни предлагат стипендии на студенти от развиващите се страни, това не трябва да се счита за част от основната програма за предоставяне на помощ.

В съгласие с акцента на „Образование 2030“ върху равенството, стипендиите трябва да бъдат прозрачно насочени към младежи в неравностойно положение, които имат ясно изразен талант, принос и интерес. Често стипендиите се насочват към конкретни сфери като наука, технологии, инженерни науки, ИКТ, учителско образование и професионални програми.

Възможни стратегии:

- Механизмите, програмите и политиките за международни стипендиантски програми трябва да отразяват националните цели, приоритети и планове за развитие.
- Насочване на всички възможности за стипендии прозрачно към млади жени и мъже в неравностойно положение, които имат ясно изразен талант, принос и интерес.
- Разработване на съвместни програми между университети в родната страна и приемащата страна, които да мотивират студентите да се завърнат у дома, както и други механизми, които да предотвратят „изтичането на мозъци“ – емиграцията на високо квалифицирани хора – и да насърчат „приток на мозъци“.

Цел 4.в: До 2030 г. да се увеличи с $x\%$ броят на квалифицираните учители, включително чрез международно сътрудничество за подготовка на учители в развиващите се страни, особено най-слабо развитите страни и малките развиващи се островни държави.

Ключово условие за гарантиране на качествено образование е всеки учител да бъде подготвен като квалифициран, мотивиран и професионално обезпечен учител. Тази цел е в основата на постигане на целите в „Образование 2030“; тя изисква спешно внимание с по-кратки срокове, защото финансовите липси в образованието се влошават от недостатъка и неравното разпределение на професионално обучени учители, особено в области в неравностойно положение.

До 2030 г. ще бъдат необходими 3.4 милиона повече учители за постигането на универсално начално образование и 5.1 милиона повече за постигането на универсално основно образование. В допълнение, в една трета от страните, за които има данни, по-малко от 75% от началните учители са обучени в съответствие с националните стандарти.^{xi} Минали решения за понижаване на стандартите при недостатъчен брой учители допринасят за нарастващата тенденция в класните стаи да се допускат неподготвени непрофесионалисти. Липсата или несъответствието на

непрекъснатото професионално развитие и подкрепа за учителите и националните стандарти за учителската професия е ключов фактор, който допринася за ниското качество на учебните резултати. Успешните образователни системи, които гарантират качество и равенство, акцентират върху постоянното професионално развитие, което подпомага ученето на самите учители и подобряването на тяхната работа в хода на тяхната кариера.

Учителите също така имат социално-икономически и политически права и имат правото да изискват добри работни условия и адекватно заплащане. И на последно място, самите учители имат основен принос за подобряване на учебните резултати на учениците с помощта на училищното ръководство, правителството и своите общности.

Възможни стратегии:

- Разработване на полого обусловени стратегии за привличане на най-добрите и най-мотивираните кандидати за преподавателска дейност и гарантиране, че те са разпределени там, където са най-необходими. Това включва политика и законодателни мерки, които да направят учителската професия по-привлекателна за сегашните и потенциалните учители, като се осигурят работни условия, програми за социално обезпечение, пенсионни схеми и заплати, които са привлекателни, справедливи и равностойни на тези в другите професии, които изискват сходно ниво на квалификация.
- Осигуряване на качествена предварителна подготовка и непрекъснато професионално развитие и подкрепа за всички учители.
- Разработване на квалификационна рамка за учители, преподаватели, които подготвят учители, контролни органи и инспектори.
- Разработване и приложение на приобщаващи, справедливи и полого обусловени политики за управление сред преподавателите, които обхващат тяхното набиране, обучение, разпределение, възнаграждение, развитие на кариерата и работните условия.
- Създаване или утвърждаване на механизми за институционализиран социален диалог с учителите и представляващите ги организации, осигуряване на пълноправното им участие в разработването, прилагането, мониторинга и оценката на образователната политика.

Показатели

Според Целите за устойчиво развитие се предвиждат четири нива показатели:

- **Глобални:** До 120 показателя ще бъдат одобрени от Статистическата комисия на ООН и ще бъдат използвани при мониторинг на 169 цели от Целите за устойчиво развитие, което предвижда малък брой или може би 6-10 показатели за образователната цел.
- **Тематични:** Тези сравними на международно ниво показатели следва да бъдат предложени от образователната общност за проследяване на образователните цели по-всеобхватно сред страните – като ще включват глобалните показатели.
- **Регионални:** Допълнителни показатели могат да бъдат разработени за мониторинг на специфични регионални цели за концепции, които не са така податливи на глобални сравнения.

- **Национални:** Страните се насърчават да предлагат показатели, които съответстват на техните образователни системи, планове и политически дневен ред.

Общо 42 тематични показателя са предложени от Групата за технически консултации след широка обществена консултация. Консултативният процес за тяхното по-нататъшно развитие продължава (виж Анекс I). Те се основават на четири критерии: приложимост, съответствие с концепциите в целта, допустимост на събиране на данни в страните и свобода на комуникация с международната общност. За някои цели вече са налице устойчиви показатели за голям брой страни. За други все още са необходими значителни усилия за разработването на методологиите за тези показатели и/или изграждането на капацитета на страните за събиране и ползване на данните. По-конкретно, необходими са по-големи усилия на национално и международно ниво за запълване на празнотите при оценяване на равенството и приобщаването (за които подробните разбивки на данни по групи население са от особено значение), както и качествени и учебни резултати.⁵

III. УСЛОВИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Изпълнението на „Образование 2030“ изисква национални, регионални и глобални механизми за управление, отчетност, координация, мониторинг, изготвяне на доклади и оценки. Също така изисква привеждането в действие на стратегии, включително партньорства и финансиране. Основната цел на механизмите за изпълнение на „Образование 2030“ е подкрепата за действия на национално ниво. За да бъдат възможно най-ефективни, тези механизми трябва да бъдат приобщаващи, съвместни и прозрачни. Те следва да се опират на съществуващите механизми, доколкото е възможно.

Управление, отчетност и партньорства

Основите на дневния ред в сферата на образованието за периода след 2015 г. са положени на национално ниво. Правителствата носят главната отговорност за осигуряване на правото на образование и играят централна роля на гарант за ефективното, справедливо и резултатно управление и финансиране на публичното образование. Те трябва да поддържат политическото лидерство в образованието и да ръководят процеса на контекстуализация и реализиране на целите на „Образование 2030“ и целите, които гарантират прозрачен и приобщаващ процес с други ключови партньори. Ролята на държавата е от особено значение за регламентирането на стандартите, подобряването на качеството и намаляването на съответствията между регионите, общностите и училищата. Правителствата трябва да интегрират планирането на образованието в стратегиите за намаляване на бедността и устойчиво развитие, когато е възможно, както и да гарантират, че политиките съответстват на техните правни задължения за спазване, опазване и изпълнение на правото на образование.

През следващите 15 години демократизацията на процеса на взимане на решения трябва да се засили, а гласът и приоритетите на гражданите да бъдат

---

⁵ Подробно предложение за показателите се съдържа в документа на Групата за технически консултации (Референтен документ №10 за Световния образователен форум 2015 г.)

отразени в развитието и изпълнението на националните политики. Планирането, изпълнението и мониторингът могат да спечелят от подкрепата за силни многостранни партньорства, които обединяват всички ключови действащи лица, чието потенциално участие и действия са посочени по-долу. Партньорствата на всички нива трябва да се ръководят от принципите на открит, приобщаващ и съвместен политически диалог, взаимна отчетност, прозрачност и партньорство. Участието трябва да започва с включването на семейства и общности.

Организациите на гражданското общество, включително представителни, широко формирани коалиции и мрежи играят основна роля. Те трябва да бъдат ангажирани на всички етапи, от планирането през мониторинга и оценката, като тяхното участие е институционализирано и гарантирано. Организациите на гражданското общество могат да:

- популяризират социалната мобилизация и подобряване на обществената информираност, дават гласност на гражданите (по-конкретно тези, изправени пред дискриминация), така че да бъдат чути при изработването на политиките;
- разработват иновативни и допълващи се подходи, които помагат за защитата на правото на образование, особено за най-изключените групи; и
- документират и споделят информация от практиката, от оценки на гражданите и проучвания, така че да формират структуриран политически диалог, да търсят отговорност на правителствата за осигуряването, проследяването на напредъка, да извършват обосновка въз основа на доказателства, анализ и проверка на разходите и осигуряване на прозрачност при управление и бюджетиране на образованието.

Учителите и техните организации са ключови и пълноправни партньори, които трябва да бъдат ангажирани на всички етапи в хода на провеждане, планиране и реализиране на политиката. Учителите и помощният образователен персонал могат да:

- използват своя професионализъм и поетия ангажимент, за да гарантират, че учениците учат;
- извеждат реалността от класните стаи напред в политическия диалог, формулирането на политиката и планирането и осигуряват мост между политика и практика, като се опират на своя практически опит, споделена самооценка и специализирана компетентност при реализиране на цялостните политики и стратегии; и
- насърчават приобщаването, равенството и справедливостта и подобряват учебните програми и педагогиката.

Частният сектор, благотворителните организации и фондации могат да играят важна роля като използват своя опит, бизнес компетентност, финансови ресурси, за да подобряват общественото образование. Партньорствата между множество заинтересовани страни могат да подпомогнат образованието чрез инвестиции и финансиране, които са прозрачни, съответстващи на местните и национални приоритети, разглеждат образованието като право на човека и не способстват за увеличаване на неравенството. Те могат да:

- мобилизират допълнителни средства за обществено образование, включително чрез заплащане на справедливо определени данъци;
- помогнат на органите, планиращи образованието и специализираното обучение да разберат тенденциите на трудовия пазар и по този начин да улеснят прехода от училище към работа и да допринесат с иновативни подходи към разрешаване на образователните предизвикателства; и
- увеличат образователните възможности чрез предоставяне на допълнителни услуги в рамките на държавно регулираните стандарти и изисквания.

Изследователската общност има важен принос към политическия диалог. Тя може да:

- разработи изследвания, необходими във връзка с провеждането на политиката, включително изследвания за формулиране на мерки за действие, за да улесни реализирането на целите и да направи знанието за образованието достъпно във форма, лесна за ползване от тези, които изработват политиките
- разработва местни и национални устойчиви възможности за качествени и количествени проучвания; и
- помагат за проследяването на напредъка, предлагат варианти или решения и определят най-добрите практики.

Младите хора, студентите и техните организации са важни партньори, които могат да допринесат със своята специализирана компетентност. Необходимо е да се положат усилия, за да се гарантира, че организациите, ръководени от младежи и студенти, са реално представени. Те могат да:

- насърчат правителствата и други партньори да разработят образователни програми за млади хора след консултации с тях, по-специално с уязвимите и маргинализирани младежи, за да могат да откликнат по-добре на техните потребности и стремежи;
- помагат за формиране на политики, които насърчават необходимото ефективно основно образование и дават възможност за плавен преход от образование и обучение към добра работа и живот вече като възрастни; и
- участват в диалога между поколенията, като защитават признаването на децата, юношите и младите хора като носители на права и легитимни участници в образователната политика и практика на всички нива.

Успехът на този дневен ред зависи от общите усилия. Задължително е всички партньори да възприемат общата визия на „Образование 2030“, очертана в настоящата рамка, като се държат отговорни помежду си: многостранните организации носят отговорност пред своите държави членки, образователните министерства и други свързани министерства – пред гражданите, дарителите – пред националните правителства и техните граждани, а училищата и учителите – пред образователната общност и по-общо пред гражданите.

Ефективна координация

Изпълнение на Целите за устойчиво развитие в сферата на образованието на национално ниво изисква „цялостен управленски“ подход към образованието. В светлината на ролята на образованието при изграждане на общества, базирани на

знание, и произтичащите от това неравенства, както и подновеното внимание към ученето през целия живот в новия образователен дневен ред, необходимо е по-силно лидерство, координация и партньорство в рамките на правителствата по отношение на развитието на образованието и неговата интеграция в по-широки социално-икономически рамки на развитие. Амбициозната образователна цел не може да бъде постигната само от правителствата; те имат нужда от подкрепата на всички заинтересовани страни, включително недържавни участници. Правителствата трябва да изградят или утвърдят съответните механизми и процедури за привеждане в действие, координиране и стимулиране на намеренията в образователното развитие на различни нива, като активно включват всички заинтересовани страни в планирането, реализирането и мониторинга на образователните политики и стратегии. В допълнение, за да бъде гарантирана националната принадлежност, в случаите, когато външната помощ се осигурява от свикващите агенции и други многостранни и двустранни агенции, тя ще бъде координирана от страните.

Същевременно, съвместните регионални усилия играят огромна роля за успешното адаптиране и изпълнение на „Образование 2030“ на национално и регионално ниво. Регионалното сътрудничество се осъществява в рамките на регионалните процеси и механизми за координация и мониторинг на дневния ред за развитие в периода след 2015 г. Това се опира на съществуващите партньорства, рамки и ефективни и действащи механизми, като включва и създаването на нови такива. Съществуващите и планирани регионални стратегии и рамки включват: „Дневен ред 2063: Африка, която искаме“ на Африканския съюз; стратегията на Организацията за образование, наука и култура на Арабската лига; стратегията „Европа 2020“ на Европейския съюз; новата рамка за компетентности на Съвета на Европа за демократична култура и междукултурен диалог; Регионалния проект за образование в Латинска Америка и Карибския регион; Асоциацията на Югоизточните азиатски нации Общност 2015. Специални роли и дейности на регионални механизми могат да бъдат изработени през 2016 г., опирайки се на резултатите от регионалните министерски конференции и дневния ред за образование в периода след 2015 г.

Сътрудничеството между свикващите агенции, регионални и междуправителствени организации и регионални и подрегионални общности ще помогнат за справянето с общи предизвикателства по един последователен начин. ЮНЕСКО чрез своето регионално бюро и заедно със свикващите агенции насърчава по-нататъшното споделяне на знания, добри политики и практики във всички региони.

Приобщаващата и ефективна регионална координация се съсредоточава върху аспекти като събиране на данни и мониторинг, включително партньорски проверки сред страните; съвместното учене и обмен на добри практики; създаване на политики; диалог и партньорства със съответните партньори; формални срещи и събития на високо ниво; регионални комуникационни стратегии; подкрепа и мобилизация на ресурси; изграждане на капацитет и изпълнение на съвместни проекти.

Организацията на обединените нации носи специална колективна отговорност за координиране на дневния ред с периода след 2015 г. на международно ниво под тяхното ръководство и контрол на държавите членки. Организацията на обединените нации, която е „подходяща за целта“ да предостави нов дневен ред за развитието,

трябва да реагира последователно, като обвърже нормативните, определящите стандарти с операционните изисквания на нейната работа. ЮНЕСКО, ПРООН, ФНООН, ВКБООН, УНИЦЕФ, ООН Жени и Световната банка, в качеството си на свикващи агенции, са решени колективно да подкрепят страните при изпълнение на „Образование 2030“, като предоставят технически консултации, изграждане на капацитет и финансова подкрепа въз основа на съответните им правомощия, сравнителни преимущества и допълване във функциите.

ЮНЕСКО в качеството си на специализирана агенция на ООН за образованието ще продължава да изпълнява възложената ѝ роля да ръководи и координира, по-конкретно като:

- се ангажира със застъпничество за запазване на политическите ангажменти;
- улеснява политическия диалог и споделяне на знанията;
- определя стандартите;
- контролира напредъка към постигане на образователните цели; и
- свиква международни, регионални и национални участници, за да регулира изпълнението на дневния ред.

В рамките на тези функции ЮНЕСКО свиква ръководен комитет за „Образование 2030“ (който работи с една по-всеобхватна архитектура на Целите за устойчиво развитие, която предстои да бъде дефинирана), който ще осигури стратегическа посока в образователното партньорство в периода след 2015 г. и ще следи напредъка. Той освен това ще създаде Група на свикващите агенции, за да се гарантира последователен подход на нивото на ООН. Ще продължи да свиква колективни консултации на НПО като основен механизъм за диалог, обсъждане и партньорство с неправителствени организации и гражданското общество. Въз основа на тези основни елементи, ЮНЕСКО след консултации със своите държави членки, свикващите организации на Световния образователен форум 2015 г. и други партньори ще разработят подходящ механизъм за международна координация, който ще включва Глобално партньорство за образование като финансираща платформа на множество заинтересовани страни, като част от бъдещия механизъм за координация на международно ниво.

Мониторинг, отчетност и оценка на политиките, основани на факти

Надеждните политики, системи за мониторинг, отчетност и оценка са от особено значение за изпълнението на „Образование 2030“. Мониторингът над качеството в образованието изисква многостранен подход, който обхваща проектирането на системата, въвеждането на данни, съдържание, процеси и резултати. Тъй като основната отговорност за мониторинга се поема на нивото на отделните държави, страните се опират на ефективни механизми за мониторинг и отчетност, приспособени към националните приоритети при консултации с гражданското общество. Това включва изграждането на по-широк консенсус за това какви конкретно стандарти за качество и учебни резултати трябва да бъдат постигнати в живота – от ранно детско развитие до придобиване на умения от възрастните и как да бъдат оценявани те.

За да се оценява и контролира по-добре равенството и приобщеността, е необходимо да бъдат положени усилия за разширяване възможностите на правителствата да отчитат образователните показатели в разбивки по

характеристики като пол, финансово състояние, местоположение, етническа принадлежност, език, социално-икономически статут или увреждания (и техните комбинации), като те трябва да бъдат използвани ефективно при планиране и формулиране на политики. Свикващите агенции в тясно сътрудничество със Статистическия институт на ЮНЕСКО следва да осигурят пряка и целенасочена подкрепа за своите държави членки за подобряване на възможностите за оценка и мониторинг, по-конкретно във връзка с проследяването на приобщаването, равенството, качеството и учебните резултати.

Международният мониторинг е неразделна част от международните и регионални усилия за подобряване на анализа и управлението на знанията.⁶ В съответствие с препоръката на генералния секретар на ООН, повече усилия следва да бъдат положени за хармонизиране на отчетността във връзка с целите за периода след 2015 г. с принципите за отчетност пред различни органи по правата на човека във връзка с образованието. Тези официални национални доклади често отразяващи приноса на гражданското общество предлагат важни наблюдения за статута на правото на образованието.

Като съзнава значението на хармонизирането на отчетността, глобалният мониторингов доклад „Образование за всички“ ще бъде продължен във формата на глобален мониторингов доклад за образованието. Той ще се изготвя от независим екип и ще се ръководи и публикува от ЮНЕСКО. Глобалният мониторингов доклад за образованието ще бъде основен инструмент в помощ на правителствата за мониторинг на техния напредък към постигане на Целите за устойчиво развитие в областта на образованието. Той също така ще отчита изпълнението на национални и международни стратегии, за да следи отговорността на всички участващи партньори, поета във връзка с техните ангажменти, като част от механизмите за мониторинг и преглед според Целите за устойчиво развитие. Ще бъде необходим широк набор от партньори, които да предоставят данни за глобалния мониторингов доклад за образованието. Статистическият институт на ЮНЕСКО ще изготви сравнителни данни, а Групата за технически консултации на ръководния комитет на „Образование за всички“, координиран от Статистическия институт, ще разработи съответните показатели, които следва да бъдат приети чрез процес, ръководен от Статистическата комисия на ООН, както и други приложими тематични фактори в подкрепа на Рамката за действие.

Събирането, анализът и използването на данните ще се подкрепят чрез насърчаване на оборота на данните въз основа на препоръки на Независимата експертна консултативна група на генералния секретар на ООН за оборота на данните за устойчиво развитие.⁷ За да преодолеят съществуващите пропуски в данните, агенциите трябва да подобрят своята координация, включително чрез

---

6 Вероятно е да бъде предложен глобален механизъм за отчитане на високо равнище на всички Цели за устойчиво развитие. Малко вероятно е такъв механизъм да осигури достатъчна задълбоченост и да отговори на нуждите и притесненията на различни заинтересовани страни в сферата на образованието за споделяне на информация, свързана с политиката, препоръки и знания.

7 (1) Постигане на глобален консенсус по принципи и стандарти, (2) споделяне на технологии и иновации за общото благо, (3) нови ресурси за развитие на капацитета, (4) ръководство за постигане на координация и мобилизация, (5) използване на бързо постигнатите резултати във връзка с данните за Целите за устойчиво развитие.

изграждането на междуведомствени групи за разработването на хармонизирани методологии за извеждането на общи оценки въз основа на наличните данни, докато разработват нови източници за сравнителни данни, ако е необходимо. Страните и агенциите трябва да утвърдят и стандартизират данните за мобилизиране на вътрешните ресурси и други финансови потоци за образование, включително принос на домакинствата. Страните и агенциите освен това се възползват от участието в предложените механизми, за да разработят допълнителни стандарти, изградят капацитет, съберат необходимата информация и споделят данни.

Нещо повече, необходима е култура на извършване на проучвания и оценка на национално и международно ниво, за да се изведат заключения от приложението на стратегиите и политиките и да се приведат те в действие. На национално ниво държавите трябва да оценят въздействието на техните образователни политики за постигането на целите на „Образование 2030.“ Те трябва да се опрат на мониторингови резултати и данни от изследвания, за да гарантират ефективни решения, базирани на фактическа информация и програми, ориентирани към резултатност. Процесът на оценка разглежда всички компоненти на образователната система, за да споделя заключенията, стартира обсъждане за това какво работи и за предоставяне на конструктивна обратна връзка. Ключови принципи на подхода за оценка включват централното значение на качеството на преподаване и учене; значението на училищното ръководство; справедливост като ключово измерение; прозрачност; и партньорско участие на всички нива. Като цяло дейностите за оценяване трябва да допринесат за постигането на целите на отчетност и развитие. Нещо повече, на глобално ниво, свикващите агенции се ангажират да оценят ефективността на своите координационни механизми и степента, до която техните програми подкрепят страните в изпълнението на „Образование 2030“.

Финансиране

Като се взимат предвид непрекъснатите дискусии за финансирането на международния дневен ред за устойчиво развитие, става ясно, че е необходимо значително увеличаване на финансирането за постигането на Целите за устойчиво развитие. Цялостната реализация на „Образование 2030“ изисква устойчиво, иновативно и правилно насочено финансиране, ефективно изпълнение на договореностите, особено в най-бедните държави, нестабилните държави и при извънредни ситуации. Необходимо е да се предприемат стъпки за преодоляване на финансовите липси с помощта на вътрешно финансиране. Чуждата помощ е допълваща и остава основен източник за запълване на финансовите липси. Необходими са също и алтернативни и иновативни финансови подходи.

Националните контексти са многообразни, но следните международни критерии за сравнение са най-важните отправни точки:

- разпределяне на 4% до 6% брутен вътрешен продукт (БВП) към образованието; и/или
- разпределяне на 15% до 20% от публичните разходи към образование.

Придържането към тези критерии за сравнение се препоръчва силно на Срещата на Глобално образование за всички (в Мускат, май 2014 г.) и е записано в Споразумението от Мускат, което представлява колективната визия на глобалната образователна общност. Понастоящем, страните отделят средно 5,0% от БВП и

13,7% от публичните разходи за образование.^{xii} Поне развитите страни трябва да достигнат или надхвърлят горния лимит на тези критерии за сравнение, ако трябва да достигнат заложените в тази рамка цели. Това се потвърждава също и от анализ на разходите за постигане на универсално предучилищно, начално и основно образование в страните с ниски и средно ниски доходи до 2030 г., което се предвижда да нарасне от 100 милиарда щ.д. през 2012 г. на 239 милиарда щ.д., средно между 2015 г. и 2030 г.^{xiii} Това може да се постигне чрез увеличаване и подобряване на вътрешното финансиране за образование. Тъй като вътрешните ресурси остават най-важният източник за финансиране на образованието, трябва да има ясен ангажимент от страна на правителствата за предоставяне на съразмерно финансиране, което да съответства на националните образователни приоритети, потребности и възможности, така че да съдействат за прогресивното реализиране на правото на образование. Страните ще трябва да:

- увеличат публичното финансиране за образование: това изисква разширяване на данъчната база (по-конкретно като се прекратят вредните данъчни стимули), предотвратяване на укриването на данъци и увеличаването на дела на националния бюджет, разпределен за образование;
- отдадат приоритет на най-нуждаещите се: деца в неравностойно положение, младежи и възрастни обикновено имат най-големи образователни нужди и финансирането трябва да бъде насочено към тях. Финансирането трябва да бъде чувствително към техните нужди и определено въз основа на информацията за това, кое има успех и работи; и
- подобрят ефективността и отчетността: подобряването на управлението и отчетността може да увеличи ефективността и да гарантира, че финансирането достига класната стая.

Увеличаване и подобряване на външното финансиране: През 2000 г. международната общност утвърждава, че „не трябва да се пречи на страните, които са се ангажирали сериозно с „Образование за всички“, да постигнат своите цели заради липса на средства. ^{xliii} Недостатъчните средства не трябва да застрашават образователните възможности на милиарди учащи, които имат правото да получат качествено образование. Този ангажимент е още по-важен предвид по-амбициозния дневен ред на Целите за устойчиво развитие. Общо разликата между наличните финансови средства, осигурени на национално ниво, и сумата, необходима за постигане на нови образователни цели, се предвижда да бъде средно 22 милиарда щ.д. в периода между 2015 г. и 2030 г. в страните с ниски и средно ниски доходи. Липсата е особено голяма в страните с ниски доходи, където представлява 29% от общите годишни разходи. Така финансовата подкрепа остава най-важният източник на финансиране на образованието през следващите 15 години, ако целите бъдат изпълнени.^{xliiv} Ето защо, партньорите в сферата на образованието трябва да:

- *извършат рязка промяна в намаляването на финансовата помощ за образованието:* необходимо е да се извърши рязка промяна в спада на финансовата помощ за образованието през последните години. Развитите страни, които все още не са направили това, се насърчават да увеличат значително официалната помощ за развитие предвид изпълнението на поетите от тях ангажименти до 2020 г., да разпределят 0,7 процента брутен национален доход (БНД) като Официална помощ за развитие (ОПР) към развиващите се страни (включително 0,15 процента до 0,20 процента БНД към най-слабо развитите страни). Освен това, трябва да има движение към

увеличаване на помощта за образование. Помощта за образованието трябва да бъде предварително предвидена;

- *подобрят ефективността на финансовата помощ чрез хармонизация и по-добра координация:* донорите и другите партньори трябва да подкрепят финансирането на всички цели на „Образование 2030 г.“ в зависимост от нуждите и приоритетите на страната, да търсят привличането на финанси на национално и международно ниво, в подкрепа на общия дневен ред. Донорите трябва да осъществяват сътрудничество в помощ на развитието в съответствие с указанията за постигане на ефективност на помощта, като гарантират, че е по-добре хармонизирана и координирана и утвърждава чувството за принадлежност на всяка страна и отговорността на нейните граждани;
- *увеличат дела на външното финансиране:* външното финансиране трябва да бъде по-добре насочено в подкрепа на страните и сферите, които са най-нуждаещи се. Същевременно, тенденцията към намаляване на ОПР към страните със средно ниски доходи трябва да бъде обърната в положителна посока, като се прилага алтернативен подход – който не се базира на доходите на глава от населението – за да насочи разпределението на потоците с официална помощ;
- *насърчават участието на страни със средни доходи:* създаването на Банката за развитие на страните от групата BRICS (Бразилия, Руската федерация, Индия, Китай и Южна Африка) може да осигури нови източници на финансиране за образованието и да помогне да се промени спада на финансовата помощ в положителна посока;
- *увеличат сумата за помощ в образованието при конфликти и кризи.* Ще бъде невъзможно да се осигури образование за всички, без то да достигне успешно деца и възрастни в уязвими и засегнати от конфликти страни. Образованието получава по-малко от 2% призови за хуманитарна помощ. Трябва да се положат усилия за значителното увеличаване на процента финансови средства, отпускани за образование при призови за хуманитарна помощ. Съвместното действие на хуманитарна помощ и финансиране за развитие може да увеличи ефективността на всеки долар, инвестиран в усилия за възстановяване и адресира последователно краткосрочни, средносрочни и дългосрочни нужди в помощ на уязвими и засегнати от конфликти страни, така че да се намери дългосрочно устойчиво решение на кризата; и
- *подобрят съществуващите многостранни партньорства:* Глобалното партньорство за образование (ГПО) предлага широка платформа с участието на много заинтересовани страни, върху която международната общност трябва да стъпи при изграждането на финансов механизъм, „подходящ за целта“, който да подпомага изпълнението на „Образование 2030“.

Иновации с акцент върху партньорство, прозрачност, справедливост и ефективност: Постигането на този амбициозен дневен ред в сферата на образованието изисква да се отиде отвъд „обичайната дейност“ и понякога да се направи повече за по-малко пари. Необходим е процес на непрекъснато подобряване, който включва иновации, проследяване и оценка на резултатите от иновациите, както и използването на нови доказателства за устойчив успех и ако е необходимо промяна в курса. Необходимо е да се насочат допълнителни усилия към покриване на всички текущи разходи за постигането на по-добри резултати. Ето

защо подобреното управление и партньорство са от особено значение, но са необходими и други иновации:

- *насочване на инвестициите към осигуряване на равенство и качество:* сериозното отношение към равенство и качество е иновация за повечето системи. Всички инвестиции – нови и съществуващи – трябва да отговарят на един основен критерий: помагат ли да се гарантира, че всички хора получават знанието, отношението и уменията, от които имат нужда за живот и прехрана и за пълната реализация на тяхното право на образование;
- *насочване на частни финансови средства:* освен важната му роля за плащане на данъци, частният сектор е и основен участник със значителен потенциал за допълване на средствата за образование и създаването на партньорства. От особено значение е това, че разходите за образование от частния сектор се ориентират към страните и хората в нужда, като акцентират на образованието като публично благо.^{xiv} Успешните партньорства с частния сектор изискват ефективна координация и нормативни механизми, които да гарантират прозрачност и отчетност;
- поставяне под съмнение и разобличаване на злоупотреба със средства: важни финансови средства, предназначени за образованието, се губят заради корупция и слаба ефективност. Независим мониторинг и проследяване на похарчените средства могат значително да увеличат средствата, които училищата реално получават.

Заклучение

Ние, международната образователна общност, се обединяваме твърдо около нов всеобхватен подход, който да гарантира приобщаващо и равноправно качествено образование за деца, младежи и възрастни, като насърчаваме възможностите за учене през целия живот за всички. Ние ще обединим усилия, за да постигнем всички образователни цели; това на свой ред ще укрепи международното сътрудничество в сферата на образованието. Ние приемаме, че е необходимо значително допълнително финансиране за постигането на нови цели и че средствата трябва да бъдат използвани по най-ефективния начин, за да се придвижи напред „Образование 2030“. Също така обръщаме специално внимание на необходимостта от добро управление и отчетност в образованието в полза на гражданите. Като признаваме „Образование 2030“ като нова възможност за постигането на исторически напредък в образованието, ние се посвещаваме на смели, иновативни и последователни действия, за да гарантираме, че образованието наистина променя живота във всяко кътче на света. Постигане на целите на „Образование 2030“ означава, че може да обявим успех, само ако целите бъдат постигнати за всички.

АНЕКС I

Предложена рамка на тематични показатели – Предложен процес за проверка и одобрение

Този Анекс е предназначен само за информация и не се счита за част от проекта за Рамката за действие. Списъкът с показатели се включва в документ след финализирането му в хода на процес за консултации, описан по-долу.

- Напредъкът при изпълнението на Целите за устойчиво развитие ще бъде разгледан и подложен на мониторинг посредством ограничен брой глобални показатели за всяка от 17-те Цели на устойчиво развитие. Статистическата комисия на ООН ще осигури необходимата статистическа помощ за разработването на дневния ред за развитие за периода след 2015 г. и мрежата за глобални показатели, която предстои да бъде одобрена на 47-мата сесия на Статистическата комисия на ООН през март 2016 г.
- Статистическата комисия на ООН е съставила междуведомствена и експертна група за показателите във връзка с Целите за устойчиво развитие, която включва националните статистически служби и като наблюдатели - регионалните и международни организации и агенции, за да разработят предложение за рамка на международните показатели за мониторинг на целите и задачите на дневния ред за развитие в периода след 2015 г.
- Статистическата комисия на ООН акцентира, че мрежата за глобални показатели трябва да съдържа само определен брой показатели, като така балансира между ограничаването на броя на показатели и приложимостта на политиката, като отчита баланса между намаляването на броя на показателите и приложението на политиката и като взема предвид рамките с концептуални показатели, които вече са били разработени. Също така отчита, че освен глобалните, универсални показатели, има и допълнителни такива за тематичен, регионален и национален мониторинг, които следва да бъдат организирани в интегрирана архитектура.
- Отговорността за разработването на тематични показатели, които са сравними на международно ниво, в тази връзка попада в обхвата на организациите на международната образователна общност. През март 2014 г. ЮНЕСКО създава групата за технически консултации, за да осигури дискусия по предложените цели в образованието в периода след 2015 г., да разработи препоръки за показатели и да помогне при създаването на дневен ред за оценка, като по този начин формира и подкрепя работата на ръководния комитет на „Образование за всички“. Също така осигурява техническа подкрепа за показателите на ЮНЕСКО и УНИЦЕФ като съвместни ръководители в екипа за техническа помощ на ООН в сферата на образованието. Това включва обратна връзка по предложените цели за периода след 2015 г., препоръки за образователните показатели и дневния ред за оценка, които отговарят на исканията за нови рамки за образование и развитие.
- Групата за технически консултации се ангажира с цялостно техническо изпълнение, в резултат на което през ноември 2014 г. е създаден документ, който служи за основа на процес на широки консултации. Това включва онлайн публични консултации от 17 ноември 2014 г. до 30 януари 2015 г. и

други преки консултации със заинтересовани страни от държавите членки, гражданското общество, многостранни и двустранни агенции и академичната общност. След периода на публични консултации, отговорите на заинтересованите лица стават публично достъпни на уебсайта на Статистическия институт ЮНЕСКО.

- Предложението на групата за технически консултации (Референтен документ №10 за Световния образователен форум 2015 г.) включва кратко обобщение на коментарите, получени по време на консултациите. Това включва предложение за поредица от 42 образователни тематични показатели по въпросите, отразени в Споразумението от Мускат. Работата на групата за технически консултации е приведена в пълно съответствие с работата на отворената работна група, екипа за техническа помощ и Статистическата комисия на ООН и формира основата на подадените предложения в тези структури от ръководния комитет на „Образование за всички“ и от съорганизаторите, ангажирани по цел 4, в екипа за техническа помощ, ЮНЕСКО и УНИЦЕФ.
- Въз основа на проектопредложението на групата за технически консултации, представено на срещата на ръководния комитет на „Образование за всички“ през февруари 2015 г., по искане на съорганизаторите на Междуправителствените преговори за периода след 2015 г., ЮНЕСКО и УНИЦЕФ, съорганизаторите в екипа за техническа помощ препоръчват подгрупа от тематични показатели, които да бъдат взети предвид като глобални показатели. Въз основа на представеното от екипа за техническа помощ и като обхваща 17-те цели за устойчиво развитие, Статистическата комисия на ООН на свой ред определя предварителен списък с международни показатели (16 от които са свързани с образованието) и ги подава пред националните статистически агенции за преглед. Техническият отчет от бюро на Статистическата комисия на ООН, подаден през март 2015 г., включва резултатите от тази проверка и служи за основа на по-нататъшни дискусии, още от началото на първата среща на експертната група, която отговаря за показателите за Целите на устойчиво развитие през юни 2015 г.⁸
- Тематичните показатели за образование, предложени от групата за технически консултации, са изброени от всяка цел в следната таблица. Те включват подгрупа, препоръчителни за ползване като глобални показатели. Таблицата посочва кои от тези показатели са били предложени от екипа за техническа помощ по цел 4 и в следствие включени от Статистическата комисия на ООН в предварителния списък, за да бъдат взети предвид в съответствие с рамката за глобални показатели за Целите за устойчиво развитие.
- Предложено е тези тематични показатели да бъдат доразвити чрез процес на консултации с държавите членки и партньорите преди срещата на високо равнище през ноември 2015 г. Предложеният процес и стъпките за финализиране на тематичните показатели в сферата на образованието, така че да могат да бъдат приложени и използвани в окончателната рамка като

8

[https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6754Technical%20report%20of%20the%20UNSC%20Bureau%20\(final\).pdf](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6754Technical%20report%20of%20the%20UNSC%20Bureau%20(final).pdf)

показателите за изпълнение на Целите за устойчиво развитие, ще бъдат одобрени от Статистическата комисия на ООН през 2016 г., както следва:

- Коментари по тематичните показатели ще бъдат представени на Световния образователен форум 2015 г. в сесията за показателите, където ще бъде представено предложението на групата за технически консултации. Обобщението на коментарите на FFA ще включва специален раздел за обобщение на коментарите по показателите. Тези коментари ще се считат и включат като приложими по време на процеса за финализиране на тематичните показатели, което предстои през следващите шест месеца. По време на Световния образователен форум 2015 г. няма да бъде взето решение за тематичните показатели.
- Групата за технически консултации ще бъде разширена, така че да включва експерти по статистика, определени от държавите членки. Разширената група за технически консултации ще даде препоръки на ръководния комитет за „Образование за всички“ и съорганизаторите, отговорни за образованието в екипа за техническа помощ. За да се гарантира балансираното представяне на регионите се предлага всеки регион да бъде представен от 2 до 3 държави. Тези представители трябва да провеждат по-широки консултации с други страни и партньори в своя регион.
- Разширената група за технически консултации под ръководството на ЮНЕСКО ще стартира процес за по-нататъшна работа по тематичните показатели. Това ще включва поредица от консултации, присъствени и виртуални, за да се осигури обратна връзка и коментари по показателите, както и по-нататъшно развитие, ако е необходимо такова. Между юни и октомври 2015 г. ще бъдат свикани поне две експертни срещи.
- На срещата на ръководния комитет на „Образование за всички“ през октомври 2015 г. ще бъдат обсъдени редица тематични показатели и ще бъдат подадени за одобрение заедно с Рамката за действие на срещата на високо равнище през ноември 2015 г.
- Ако бъдат извършени някакви промени в глобалните показатели след финализирането им по време на процеса, координиран от Статистическата комисия на ООН, тематичните показатели ще бъдат в последствие преразгледани и уеднаквени.

Таблица 1. Предложена рамка на тематичните показатели

№	Показател	Предложен за глобален показател
	Цел 4.1	
1.	Процент на децата, които постигат минимални стандарти на компетентност по четене/математика в края на (i) началното (ii) основното училищно образование*	Екип за техническа помощ (ЕТП), Статистическа комисия на ООН (СКООН)
2.	Процент на страните, които са организирали национално представителна оценка за ученето в края на (i) началното (ii) основното училищно	

	образование през последните 3 години	
3.	Брутно съотношение между броя на ново постъпилите ученици към общия брой на учениците до последен клас (начално, основно образование)*	ЕТП
4.	Процент на завършилите (начално, основно, средно)*	ЕТП, СКООН
5.	Процент на отпадналите от училище (начално, основно)*	ЕТП
6.	Процент на децата над възрастта за класа (начално, основно)*	
7.	Брой години (i) безплатно и (ii) задължително начално и основно образование, гарантирано в правните рамки	
	Цел 4.2	
8.	Процент на децата под 5-годишна възраст, което отговаря на нивото на тяхното развитие, здраве, учене и психологическо благополучие*	ЕТП, СКООН
9.	Процент на децата под 5-годишна възраст, при които е налице отзивчиво и стимулиращо родителство*	
10.	Процент на участия в организирано учене (от 24 месеца до официалната възраст за постъпване в начално училище)*	ЕТП, СКООН
11.	Брутен коефициент на записаните за предучилищно образование	ЕТП
12.	Брой години на (а) безплатно и (б) задължително предучилищно образование, гарантирано от правните рамки	
	Цел 4.3	
13.	Брутен коефициент на учащите в сферата на специализирано и висше образование	ЕТП, СКООН
14.	Дял на участието в технически-професионални програми (15-24-годишна възраст)*	ЕТП, СКООН
15.	Дял на участието на възрастни във формално и самостоятелно образование и обучение*	ЕТП, СКООН
	Цел 4.4	

16.	Процент на младежите/възрастните с умения в сферата на ИКТ по видове умения*	ЕТП, СКООН
	Цел 4.5.	
...	Ние препоръчваме индекс на паритетното съотношение (жени/мъже, селски/градски, долен и горен квинтил по доходи) за всички показатели в този списък, които могат да бъдат представени в разбивка (посочени с *)	ЕТП, СКООН
17.	Процент ученици в начално образование, чийто майчин език е езикът на обучението*	
18.	Процент на страните, които имат изключителна базирана на точна формулировка политика за преразпределение на ресурсите за образование към населението в неравностойно положение	
19.	Процент на общите образователни разходи, извършени от домакинствата	
20.	Процент на общата помощ за образование, разпределена към страните с ниски доходи	
	Цел 4.6	
21.	Процент на младите/възрастните, усвоили умения за четене и писане*	ЕТП, СКООН
22.	Процент на младите/възрастните, усвоили умения за смятане *	
23.	Процент на грамотност сред младите/възрастните	ЕТП, СКООН
24.	Процент на участие на неграмотни възрастни в програми за придобиване на грамотност*	
	Цел 4.7	
25.	Процент на 15-годишни ученици, които демонстрират компетентност и знания в сферата на екологичните и геофизичните науки*	ЕТП, СКООН
26.	Процент на 13-годишните ученици, които носят ценности и нагласи за равенство, доверие и участие в управлението*	ЕТП, СКООН
27.	Процент преподавателски часове, посветени на образованието за устойчиво развитие /образование за глобално гражданство	

28.	Процент училища, които изграждат жизнено умения, базирани на образование за ХИВ/СПИН и сексуално образование	
29.	Страни, прилагащи рамката на Международната програма за образование за правата на човека (съгласно Резолюция 59/113 на Общото събрание на ООН)	
	Средства за изпълнение 4.а	
30.	Процент на училищата, които осигуряват (i) питейна вода; (ii) адекватни санитарни условия; (iii) адекватно хигиенно обслужване	ЕТП, СКООН
31.	Съотношение ученици-компютри (начално, основно, средно образование)	
32.	Процент училища с (i) електричество и (ii) достъп до интернет за педагогически цели	
33.	Процент на училищата с инфраструктура и материали, приспособени за хора с увреждания	
34.	Процент на учениците, които са подложени на тормоз, телесни наказания, агресия, насилие, сексуална дискриминация и оскърбления*	
35.	Брой нападения над ученици, персонал и институции	
	Средства за изпълнение 4.б	
36.	Брой стипендии за висше образование, по страни бенефициенти	
37.	Обем на средствата от официална помощ за развитие, предназначени за стипендии във висшето образование, по страни бенефициенти	ЕТП, СКООН
	Средства за изпълнение 4.в	
38.	Процент учителите, квалифицирани в съответствие с националните стандарти (по ниво)*	ЕТП
39.	Процент учители, обучени в съответствие с националните стандарти (по ниво)*	ЕТП, СКООН
40.	Средна учителска заплата, сравнено с останалите професии	
41.	Процент на текучеството сред учителите*	

42.	Процент на учителите, които получават практическа подготовка на място*	

Бележки: 1. Показателите, маркирани със звездичка (*), следва да бъдат разгледани подробно в разбивка при мониторинг на неравенство. 2. Показателите в дясната колона са предложени от екипа за техническа помощ на ООН (ЕТП) по цел 4 и в последствие са включени от Статистическата комисия на ООН (СКООН) в предварителния списък за обсъждане на рамката на глобалните показатели за Целите за устойчиво развитие.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ПОЯСНЕНИЯ:

i Адаптирано от: UNESCO. 2015. Rethinking Education: Towards a global common good?

ii UNESCO. 2015. [The Investment Case for Education and Equity](#). New York: United Nations Children's Fund.

iii UNESCO. 2014. Education for All Global Monitoring Report 2013/4. Teaching and Learning: Achieving Quality for All. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002256/225660e.pdf>

iv Banks and Polack. The Economic Cost of Exclusion and Gains of Inclusion of People with Disabilities. Може да се намери на адрес: <http://disabilitycentre.lshtm.ac.uk/files/2014/07/Costs-of-Exclusion-and-Gains-of-Inclusion-Report.pdf>

v Декларация за правата на човека. Може да се намери на адрес: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

vi UNESCO. 1960. Convention against Discrimination in Education. Може да се намери на адрес: http://www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF

vii Конвенция за правата на детето. Може да се намери на адрес: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

viii Международният пакт за икономически, социални и културни права (1966 г.) декларира, че: „(а) началното образование трябва да бъде задължително и безплатно осигурено за всички; (б) средното образование в различните му форми, включително техническо и професионално средно образование, трябва да бъде налично и достъпно като цяло за всички с всички необходими средства и по-конкретно с прогресивното въвеждане на безплатно образование. (в) Висшето образование трябва да стане еднакво достъпно за всички, в зависимост от

възможностите за това, с всички необходими средства и по-конкретно чрез прогресивното въвеждане на безплатно образование. Може да се намери на адрес: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

ix Може да се намери на адрес: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>

x Адаптирано от: UNESCO. 2015. Rethinking Education: Towards a global common good?

xi „Ученето през целия живот се базира на интегрирането на учене и живот, обхваща учебни дейности при хора от всички възрасти (деца, млади хора, възрастни и най-възрастните, независимо дали момичета или момчета, жени или мъже) във всички житейски ситуации (семейство, училище, общност, работно място, т.н.) и при редица възможни варианти (формално, неформално и самостоятелно), които заедно отговарят на широки по своя обхват нужди и изисквания. Образователните системи, които насърчават ученето през целия живот, възприемат холистичен и многосекторен подход, който включва всички подсектори и нива, за да гарантира осигуряване на учебни възможности за всички хора. Виж: UNESCO. 2014. UNESCO Education Sector Technical Notes, Lifelong Learning. Може да се намери на адрес: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/quality-framework/technical-notes/>

xii База-данни на Статистическия институт на ЮНЕСКО (UIS) относно данни от 2012 г. Може да се намери на адрес: <http://data.uis.unesco.org/>

xiii UNESCO. 2012. Education for All Global Monitoring Report 2012. Youth and Skills – Putting education to work. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002180/218003e.pdf>

xiv Некогнитивни умения (наричани универсални компетентности в цитираната публикация) могат да бъдат дефинирани като:

- критично и иновативно мислене: креативност, предприемчивост, изобретателност, адаптационни умения, аналитично мислене, обосновано взимане на решения;
- междуличностни умения: комуникативни умения, организационни умения, работа в екип, сътрудничество, общителност, колегиалност, съпричастност, състрадателност;
- лични умения: самодисциплина, способност за самостоятелно учене, гъвкавост, адаптивност, самоопознаване, упоритост, мотивираност, състрадателност, почтеност, поемане на рискове, самоуважение;
- глобално гражданство: информираност, толерантност, откритост, отговорност, уважение към многообразието, междукултурно разбиране, демократично участие, разрешаване на конфликти, опазване на околната среда, национална идентичност, чувство за принадлежност;

-
- медийна и информационна грамотност: способност за локализиране и достъп до информация чрез ИКТ, медии, библиотеки и архиви, изразяване и представяне на идеи чрез ИКТ, използване на медиите и ИКТ за участие в демократичните процеси, способност за анализ и оценка на медийното съдържание.

Виж: UNESCO Bangkok. 2015. Transversal Competencies in Education Policy and Practice (Phase I). Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002319/231907E.pdf>

xv Базовото образование се дефинира тук като съответстващо на първите 9 години (формално) обучение в училище/образование, което е с растяща продължителност на ISCED 1 и 2, като ISCED 1 е началното ниво, което обикновено продължава 6 години (различно между 4 и 7 години) и ISCED 2 се отнася до основното образование, което обикновено продължава 3 години (различно за различните страни). Конвенцията на ЮНЕСКО от 1960 г. срещу дискриминацията в образованието се застъпва за безплатно задължително начално образование като право и препоръчва това право да бъде удължено, доколкото е възможно така, че да включва (основното) средното образование. Повечето държави днес регламентират 9 години задължително базово образование в своите образователни закони или конституции. UNESCO. 2007. Experts' Consultation on the Operational Definition of Basic Education. Стр. 17-18. Декември 2007 г. – Заключение. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001802/180253e.pdf>

xvi Развитие в ранна детска възраст според дневния ред за развитие в периода след 2015 г. Консултативна група за развитие и грижа в ранна детска възраст.

xvii База-данни на Статистическия институт на ЮНЕСКО (UIS) за 1999 г. и предвиждания до 2015 г.: UNESCO. 2015. Education for All Global Monitoring Report 2015. Achievements and Challenges. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232205e.pdf>

xviii База-данни на Статистическия институт на ЮНЕСКО (UIS) за 2000 г. и 2012 г. Може да се намери на адрес: <http://data.uis.unesco.org/>

xix OECD. 2013. OECD Skills Outlook 2013: First Results from the Survey of Adult Skills. Може да се намери на адрес: http://skills.oecd.org/documents/SkillsOutlook_2013_Chapter1.pdf

xx UNESCO. 2015. Education for All Global Monitoring Report 2015. Achievements and Challenges

xxi UNESCO. 2015. Education for All Global Monitoring Report 2015. Achievements and Challenges

---

xxii UNESCO. 2015. Education for All Global Monitoring Report 2015. Achievements and Challenges

xxiii Plan International. 2012. The State of the World's Girls 2012: Learning for Life. Може да се намери на адрес: <https://plan-international.org/girls/pdfs/2012-report/The-State-of-the-World-s-Girls-Learning-for-Life-Plan-International-2012.pdf>

xxiv Може да се намери на адрес: www.education-inequalities.org

xxv UIL. 2010. CONFINTEA VI Sixth International Conference on Adult Education - Final report. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001877/187790e.pdf>

xxvi UNESCO. 2015. Education for All Global Monitoring Report 2015. Achievements and Challenges

xxvii OECD. 2010. PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do.

xxviii „Един човек се дефинира като „функционално грамотен, когато може да се ангажира във всички онези дейности, в които се изисква грамотност за ефективното функциониране на неговата група и общност, както и когато това му дава възможност да продължи да използва четенето, писането и смятането за своето собствено развитие и това на общността” (UNESCO. 2006. Education for All Global Monitoring Report 2006. Literacy for Life. Стр. 30. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141639e.pdf>).

xxix Грамотността се дефинира като способност за идентифициране, разбиране, тълкуване, създаване, комуникация и смятане с помощта на разпечатани и писмени материали, свързани с различни контексти. Грамотността включва непрекъснатост на учебния процес, което дава възможност на хората да постигнат своите цели, да развият своите знания и потенциал и да участват пълноценно в общността и обществото. Виж: UNESCO. 2005. Aspects of Literacy Assessment: Topics and issues from the UNESCO Expert Meeting 10 – 12 June 2003. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001401/140125eo.pdf>

xxx Образованието за устойчиво развитие дава възможност на учащите да взимат информирани решения и да предприемат отговорни действия за опазването на околната среда, икономическата ефективност и справедливостта в обществото за сегашните и бъдещите поколения, като отчита културното многообразие. Става въпрос за ученето през целия живот и представлява неразделна част от качествено образование. Образованието за устойчиво развитие е цялостно и качествено ново образование, което адресира учебното съдържание и резултати,

---

педагогиката и учебната среда. То постига своята цел като трансформира обществото. Виж: UNESCO. 2014. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>

xxxі Образованието за глобално гражданство има за цел да осигури у учащите следните основни компетентности:

- задълбочени познания по глобалните проблеми и универсалните ценности като правосъдие, равенство, достойнство и уважение;
- когнитивни умения за критично, систематично и креативно мислене, включително възприемане на многостранен подход, който признава различни измерения, гледни точки и разглежда въпросите от различни ъгли;
- некогнитивни умения, включително социални умения като съпричастност и разрешаване на конфликти, комуникативни умения и склонност към свързване и взаимодействие с хора от различна биография, произход, култура и перспективи;
- поведенчески възможности за съвместни и отговорни действия и стремеж към колективно благо.

Виж: UNESCO. 2013. Outcome document of the Technical Consultation on Global Citizenship Education: Global Citizenship Education: An Emerging Perspective. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002241/224115E.pdf>

xxxii UNESCO. 2014. Shaping the Future We Want: UN Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014): Final Report. Може да се намери на адрес:

xxxiii Одобрено на Генералната конференция на ЮНЕСКО (37 C/Resolution 12) и прието от Генералната асамблея на ООН (A/RES/69/211) за проследяване на изпълнението на Десетилетието на Образованието за устойчиво развитие, обявено от ООН.

xxxiv Важно е да се отбележи, че концепциите за безопасна и приобщаваща учебна среда са разработени въз основа на Минималните стандарти на Международната мрежа за образование в извънредни ситуации (INEE) и Въпросника на УНИЦЕФ за училищата, пригодени към нуждите на децата.

xxxv UNICEF. 2012. Water, Sanitation and Hygiene Annual Report 2012. Може да се намери на адрес: [http://www.unicef.org/wash/files/2012_WASH_Annual_Report_14August2013_eversion_\(1\).pdf](http://www.unicef.org/wash/files/2012_WASH_Annual_Report_14August2013_eversion_(1).pdf)

xxxvi Plan International. 2012. A Girl's Right to Learn Without Fear: Working to end gender-based violence at school. Може да се намери на адрес: <https://plan-international.org/files/global/publications/campaigns/a-girls-right-to-learn-without-fear-english.pdf>

---

xxxvii

http://www.ungei.org/news/files/ENGLISH_SRGBV_INFOGRAPHIC_NOV2014_FINAL.pdf

xxxviii UNESCO. 2014. Education for All Global Monitoring Report 2013/14. Teaching and Learning: Achieving quality for all – Gender Summary.

xxxix UNESCO. 2014. Education for All Global Monitoring Report 2013/14. Teaching and Learning: Achieving quality for all.

xl UNESCO. 2014. Teacher needs. GMR/UIS policy paper. Може а се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002299/229913e.pdf>

Обучени учители: База-данни на Статистическия институт на ЮНЕСКО (UIS) за 2012 г. Може да се намери на адрес: <http://data.uis.unesco.org/>

xli UNESCO. 2015. Education for All Global Monitoring Report 2015. Achievements and Challenges.

xlii UNESCO. 2015. Pricing the right to education: The cost of reaching new targets by 2030. EFA GMR Policy Paper 18. Може да се намери на адрес: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002321/232197E.pdf>

xliii UNESCO. 2000. Dakar Framework for Action. Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>

xliv UNESCO. 2015. Pricing the right to education: The cost of reaching new targets by 2030.

xlv Виж: UNESCO and UNICEF. 2013. Making Education a Priority in the Post-2015 Development Agenda. Може да се намери на адрес: http://www.unicef.org/education/files/Making_Education_a_Priority_in_the_Post-2015_Development_Agenda.pdf